

Julij 1930. 7. štev.

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
: : : polletno	18—
: : : četrtletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—
Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.	
Za Ameriko: Chicago, Ill. 3639 W, 26 Th. St.	

Spolna etika ali spolna morala.

(Prosto po Avgustu Forelu.)

Napravili so etiko, ki sestoji iz zbirke takozvanih »božjih« zapovedi. S tem je marsikje nastalo direktno nasprotje med etiko, o kateri pravijo, da jo je razodel bog, in med čisto človeško etiko. Kajti vsaka vera ima zopet druge božje zapovedi. Tako bog nekaterih Malajcev njim ukazuje, da pojedó srce svojega sovražnika, (židovski) Jehova je maščevalen in ljubosumen, da zahteva od Abrahama za preizkušnjo žrtvovanje njegovega lastnega sina, z orožjem svojih pooblaščenecv da pomorit množico ljudstev in celó vse ljudi za kazen potopi, dočim je bog kristjanov milejši in prizanesljivejši; Alah nasprotno pa fatalistično vlada in ukazuje tako moritev kristjanov kakor vzdržnost od alkohola, dočim Kristus predpisuje ljubezen do sovražnikov, dovoljuje pa uživanje vina (še celó vino iz vode dela); bog Indijcev pa ukazuje vdovi, da sledi svojemu možu v grob. Na podlagi teh različnih verskih etik je treba priznati, da ne moremo ustvariti enotne etike. Posebno v spolnem vprašanju si razne takozvane »božje« zapovedi direktno nasprotujejo: krščanska vera predpisuje monogamijo (enoženstvo), mohamedanska pa dopušča poligamijo (mnogoženstvo).

Iz tega enostavnega razloga hočemo prepustiti versko moralo duhovnikom različnih ver, ki jih je oznanil sam bog, kakor sami pripovedujejo, in se hočemo omejiti samo na človeško moralo, ki temelji na prirodnih in socialnih znanostih.

Vprašajmo se sedaj, kaj razumemo pod moralo ali etiko. Čim bolj enostavno povedaño, je etika t e o r e t i č n o : študij tega, kar je v početju ljudi dobrega in slabega, in p r a k t i č n o kot morala: dolžnost, da delamo dobro in opuščamo slabo. Vendar to zelo malo pove: kajti kaj naj razumemo pod dobrim in slabim? Nekateri imajo za dobro to, kar imajo drugi za slabo, večkrat ljudje z dobrim namenom napravijo nekaj slabega in obratno s slabim namenom nekaj dobrega. Ločiti moramo torej tudi namen in dobre ali slabe posledice nekega dejanja.

Če razmišljamo dalje, vidimo celó, da je lahko isto dejanje za nekoga dobro in za drugega slabo. Če volk požre jagnje, je to dobro za volka in slabo za jagnje; če kapitalist izkorišča delavca, je to dobro za prvega in slabo za drugega. Mi sami ne moremo živeti, ne da bi pokončavali življenje rastlin in živali. Morala je torej relativna in naše spoznanje ne more dognati nekaj absolutno dobrega ali absolutno slabega. Vse, kar moremo doseči s tem, da medsebojno razmišljamo o modrosti in dobri volji, je to,

da drug drugemu storimo čim manj slabega in čim več dobrega. Tudi to je mogoče le, če pojma dobro in slabo omejimo na človeštvo in druga bitja zaposlimo zase. Praktično je celo izredno težko razširiti pojem dobrega na vse danes živeče človeške rase: kajti nekatere so tako plodovite, pa vendar tako malovredne, da bi iztrebile nas, če bi jim dopustili, da se svobodno množe med nami. Potem bi pa zavladalo najstrašnejše barbarstvo, ki tli v nagonih teh ras. Preveč v praksi uveljavljena morala bi torej kasneje najbolj škodovala sami morali.

Ce nočemo višjega žrtvovati manj vrednemu, moramo na podlagi zgoraj naštetih primerov ugotoviti, da so naše moralne dolžnosti le relativne in da nas ne morejo enako vezati nasproti vsem živim bitjem. Teoretično bi potem definicija človeške morale obstojala v pravilni, to je znanstveni definiciji socialne blaginje in dolžnosti posameznikov do nje, praktično bi jo pa morali razvijati z zboljševanjem poedincev in skupnosti. Ta socialna blaginja zahteva v prvi vrsti vzgojo dobre volje in altruističnih čustev slehernega človeka. Take vzgoje pa ne moremo pospeševati z nauki in pridigami, temveč z dejanjem, z vzgledom, z življenjem samim.

Najvišja naloga etičnega dejanja je delo za blagor bodočih rodov.

Pravilno pojmovana si altruizem in egoizem ne nasprotujeta, oziroma si nasprotujeta le relativno. Kakor bi bilo napačno, če bi hoteli socialni red utemeljiti na neomejenem priznanju popolne svobode vsem sebičnim nagonom, prav tako nesmiselno bi bilo, če bi hoteli socialni red osnovati na načelu, ki ne bi priznavalo in dopuščalo nobenih osebnih nagonov. Če da čebela ali mravlja iz svojega predželodca medu svojim tovarišicam, je to za njo užitek. Če žrtvuje svoje življenje za skupnost, zadovolji svoj altruistični instinkt, ki je postal za njo strast. Ali mar ne more tudi ljudi dajanje bolj osrečiti nego jemanje? Kako naj si sploh zamislimo neko svobodno žrtev, kako naj si razlagamo mučenika, ki trpi ali umre za svoj ideal, če ne s tem, da ga je gnalo navdušenje — čustvo sreče — ali da je katerikoli nagon k dobremu našel svoje zadovoljstvo v žrtvi? Če iščemo sredstev, ki nas bodo napravila sposobne, da bomo plemenitili svoj roparski in apatični človeški egoizem s tem, da ga bomo zmanjšali na upravičeno stopnjo, bomo pripravili raj — pa naj bo še tako relativen — za življenje svojih potomcev na zemlji.

Predvsem nam danes manjka dobre podedovane kvalitete poedincev; drugič nam manjka vzgoje volje in značaja naših otrok. Šola in vera nista zmogli dvigniti ljudske množice iz barbarstva, to je iz apatiije, iz čustvene surovosti, iz brezvolje, iz zastarelih predsodkov in nevednosti. Kultura in etika sta sicer nekaj napredovali. Metode in nauki cerkvá so se pa preživeli in ne odgovarjajo več našim sedanjim potrebam in znanju, še manj pa seveda zahtevam bodočnosti.

Na pravkar opisani podlagi naravne človeške morale moramo zgraditi spolno etiko ali spolno moralo. Če ne upoštevamo namena, ločimo socialno-etično pozitivna — to je koristna, socialno-etično nevtralna — to je niti koristna niti škodljiva in socialno-etično negativna — to je škodljiva dejanja. Kakor že rečeno, pa ne gre pri etiki za dejanje samo po sebi, temveč predvsem za namen. Tudi ta je lahko etično pozitiven, nevtralen ali negativen.

Pod altruisti pojmujejo ljudi, ki imajo močna etično pozitivna čustva, ki jih skušajo uresničiti z dobrimi socialnimi dejanji. Pod čistimi

egoisti pojmujeemo take ljudi, katerih čuvstva so posvečena edinole preljubemu svojemu »jazu«. Sam po sebi je egoist etično nevtralen, dokler ne škoduje drugim in altruist zopet ne more živeti brez neke količine egoizma. Ideal socialnega čuvstvovanja je medsebojno delovanje egoizma in altruizma, prilagojeno popolnoma potrebam družbe in njenih članov.

Po tem razmotrivanju se nam spolna etika sama razodeva. Spolni nagon je sam po sebi etično indiferenten (nevtralen). Velika zmeda pojmov, nastala na podlagi napačnih verskih razlag je to, če se misli, da je nrvnost, morala isto kakor spolno »moralno« življenje. Spolno neobčutljiv človek je seveda izredno »moralen« v spolnem življenju, drugače pa je lahko najslabši človek. Njegova spolna ravnodušnost nima prav nobene etične vrednosti. Spolni nagon seveda lahko povzroča velike spore z etiko, ker si izbira druge ljudi za predmet užitka. Kako si nasprotujejo naziranja o spolni etiki, vidimo že iz tega, da nekateri smatrajo uporabljanje sredstev proti spočetju za nemoralno, dočim čisto isti ljudje zagovarjajo prostitucijo. Isti človek, ki smatra porod nezakonskega otroka za skrajno nemoralno dejanje, misli, da je moralno ogrozati zdravje svoje žene z neprestanimi porodi zakonskih otrok. Naravnost neverjetna in vendar vsakdanja je nedoslednost ljudi v načinu, kako svoje moralne pojme prenašajo na spolne razmere. Tu straši mešanica hinavščine, mistike, predsodkov, mode, oboževanja starih takozvanih dobrih navad, denarnega pohlepa in bogvečesa še in popolnoma onemogoča pojem zdrave spolne etike. Pomislimo samo na ogorčenje starišev, če se njihovi otroci zaroče in poroče z osebami, ki so »nižjega stanu« ali ki imajo premalo denarja ali ki so druge vere itd. In ti ljudje se niti ne zavedajo, da pod zastavo takozvane morale jadraro v popolno nemoralo. Po čem naj v spolnem oziru stremimo z etičnega stališča? To je edino vprašanje, ki si ga more staviti brez predsodkov in hkrati resnično etično čuteč človek.

Prvo načelo mora biti znano zdravniško načelo: »Predvsem nič škodovati!« — in drugo: »Kolikor največ mogoče osebno in socialno koristiti!« Zapoved spolne morale bo torej: »S svojim spolnim nagonom in s svojimi spolnimi dejanji ne smeš vedoma oškodovati niti poedinca niti človeštva, temveč skrbeti moraš, da povečaš srečo in vrednost obeh!«

Kakor v vsem življenju nagonov in poželenj je posebno v spolnem življenju prva etična zahteva: obvladanje samega sebe. To spada k vzgoji značaja in volje. Človek se mora od mladih nog vaditi v obvladanju svojih nagonov in poželenj že zato, da doseže edino pravo relativno svobodo, ki nam napravi častno in res življenja vredno življenje. Že iz tega razloga je vsakemu normalnemu človeku nujno potrebna vaja v spolni vzdržnosti. Kot posebna zasluga ali celó kot življenjski namen pa ne more veljati.

Socialni človek, ki je obdarovan s spolnim nagonom in s sposobnostjo, da ljubi, mora oboje izkoristiti v svoj in skupen blagor. Predstavi naj si sledeče primere:

1. Kvalitativno slab človek zapelje v trenutni čutni strasti deklico, jo napravi nosečo in zbeži. Oškoduje dekle in sam sebi prav nič ne koristi, temveč si tudi škoduje. Njegovo dejanje je tako z etičnega kakor z egoističnega stališča negativno in obsodbe vredno.

2. Sanjavo mlado dekle se poroči iz versko-etičnih motivov s propadlim pijancem, da ga reši. Taka rešitev se le redkokdaj posreči. Ta rešitev je egoistično negativna, altruistično pa po namenu pozitivna, po socialnih posledicah pa tem negativnejša. Če se ji že posreči izpreobrniti pijanca, se pa nevedé težko pregreši nad otroci.

3. Težko dedno obremenjen moški z močnim spolnim nagonom misli, da je prav primerno, če poroči pridno dekle iz dobre družine in vzgoji z njo otroke. To dejanje je egoistično pozitivno, kajti mož si gotovo koristi, etično je pa zelo negativno, kajti pridno ženo napravi nesrečno in na svet spravi večinoma nesrečne, bolne otroke.

4. Priden, delaven, idealno misleč in telesno zdrav mož si poišče prav tako družico. Obema življenje ni lahko, obložena sta z delom in imata toliko otrok, kolikor je to koristno za zdravje žene. To je idealno združenje pozitivnega altruizma s pozitivnim egoizmom.

Vsakdo seveda nima sreče, da bi dosegel zadnjo kombinacijo. Vendar ni izključena pozitivna spolna etika tudi pod manj ugodnimi pogoji. Nervozni psihopati (duševno bolni) in telesno slabotni ljudje lahko živé v zakonu brez otrok in se odškodujejo s tem, da se tem bolj posveté socialnemu delu.

Kdor pojmuje resnično spolno etiko, bo vedno našel pota in sredstva, da bo ustvarjal pozitivno dobro, da se bo izogibal slabega in da bo pri tem vendarle zadovoljil svoje naravne nagone.

Deset božjih Mojzesovih zapovedi se dvakrat tiče spolne etike:

Šesta zapoved: Ne prešeštvuj!

Deseta zapoved: Ne poželi svojega bližnjega žene, hlapca, dekle, živine ali vsega, kar je njegovo!

To je malo.

Kristusova zapoved: »Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!« zastopa približno isto stališče, ki ga mora zastopati tudi moderna etika. Vendar zahteva današnje socialno spoznanje popolnejše formulacije: »Ljubi človeštvo bolj nego samega sebe in išči svojo srečo v bodoči sreči človeštva!«

V Mojzesovih zapovedih se smatra žena kot moževa lastnina in poželenje po ženi bližnjega se kaznuje kot poželenje po njegovi lastnini. Take pojme je treba seveda temeljito popraviti, kakor hitro je žena svobodno, možu enakovredno bitje.

Luter pravi: »Če bi pridna žena dobila v zakon slabega moža in vendar javno ne bi mogla vzeti drugega, naj reče svojemu možu: Poglej, ljubi mož, ti ne moreš biti kriv mene, prevaral si mene in moje mlado telo in za Boga ni več zakona med nama; dovoli mi, da imam tajen zakon s tvojim bratom ali bližnjim prijateljem, ti pa nosiš ime, da ne pride tvoje premoženje v roke tujih dedičev, in dovoli, da te jaz zopet varam, kakor si me ti prevaral brez svoje volje.«

Luter pravi tudi: »Vedi, da je zakon zunanja stvar kakor druge posvetne zadeve, zato je dovoljeno enemu delu, da zadovolji svoje poželenje izven zakona, čeprav še zakon obstoja, samo da se zadosti naravi, ki se ji ne moremo upirati.«

Kljub temu bo ostala glavna naloga spolne človeške etike, da brzda svoj spolni, poligamni pohlep, ker ta rad ogroža srečo drugih.

Žalosten dokaz človeške slabosti je ona moderna etika, ki vstaja iz salonskih pogovorov ali neskončnih javnih govorov in predavanj. Ta je v prav lepem soglasju z najčistejšim egoizmom. Brez socialnega dela ni nobene etike.

Resnična današnja etika je postala že mednarodna socialna človeška etika in mora vedno bolj postajati. Mož in žena morata skupno socialno delovati. To zahteva od obeh naporno delo v vsem življenju. Toda prav to delo prinaša obema blagoslov. Ohranjuje in krepi telo, predvsem pa duh. Socialni boj za dobro in pravično pripravlja največje in najidealnejše veselje, človeka uči, da brzda samega sebe, da premaгуje prirojeno lenobo, pohlep po raznih užitkih, odvisnost od vsakovrstnih slabih navad in nižjih nagonov. Socialni boj vzgaja človeka in zatira slabe in egoistične nagibe ter s tem neguje sposobnost za dobro in koristno delo. Rekli smo že, da delo samo ne zadošča, temveč da mora človek opravljati tudi socialno delo. Kajti možgani postanejo enostranski, če se človek peča samo z enim specialnim pridobitnim poklicom ali samo z eno specialno znanostjo. Etična čuvstva postanejo po takem enostranskem delu atrofična. Enostranost v delu je rada zvezana z enostranostjo v ljubezni (ne v spolnem nagonu). V tem slučaju sodelujeta često dva egoista (ali več) za izkoriščanje družbe. Taka egoista si lahko ostaneta zvesta in relativno srečna, dokler sta oba zdrava, dokler »kšeft« uspeva, dokler ni kakih slabotnih otrok ali dokler egoistični načrti drugih ljudi ne prekrizajo njunih. Toda potem? Kdor pa je s svojo zakonsko ljubeznijo združil delovno človečansko ljubezen, najde v njej uteho tudi po najhujših udarcih usode. Ne postane zagrenjen, ne obupa, premaga svojo boleost, ostane pomirjen z ljudmi, ne da bi česa pričakoval od njih, ker se je v vsem svojem življenju navadil na to, da dela ne o se b n o.

Dobre navade niso nedosegljive in altruistov najdemo največ med skromnimi ljudmi, kakor so delavci in kmetje.

Končno moramo vso pažnjo ljudi obrniti na lastno dobro vzgojo, da bo rastlo število dobrih in uporabnih ljudi in da bo izginjalo število slabih. To pa je delo stoletij. Tu srečamo glavno slabost človeške narave, ki obstoji v tem, da se posamezniki ogrevajo le za ono stvar, o kateri upajo, da jo bodo dosegli sami v svojem majhnem življenju. Če ta mali »jaz« ne vidi kmalu uspehov, otopi, obupa in se obrne proč z lenim izgovorom: »Saj se ne da ničesar napraviti, ko so ljudje taki.« V tej slabosti tiči precejšen del skrivnosti, zakaj socialne reforme navadno prav počasi prodirajo. Ljudje, ki se za neko reformo trenutno navdušujejo, vedno mislijo, da mora vse v resnici tako hitro napredovati kakor v njihovi fantaziji; kakor hitro vidijo, da ne morejo tako brž dobiti večine, obupajo in otopé, ker nimajo osebnega poguma in vztrajnosti, da ostanejo v manjšini.

Zakonsko življenje naj bo sredstvo za normalno zadovoljitev spolnega nagona in hkrati etična, socialna življenska šola, nikdar pa ne samo eno od obojega. Delitev dela, delitev dolžnosti, popolna enakopravnost in skupno socialno delo vedno bolj utrjuje tudi spolno zvezo med zakoncema. S povečano socialno-človeško uvidevnostjo bosta lažje premagala egoistična čuvstva, kakor je n. pr. ljubosumnost. S sodelovanjem za srečo tudi drugih ljudi bosta znala taka zakonca odpuščati tudi slabosti drugih ljudi. Ne bosta več prezirljivo gledala na dekletke z nezakonskim otrokom, na ločeno ženo, na konkubinat itd., temveč se bosta trudila, da pomagata

onim, katerim se pomagati da. Odpuščala bosta drug drugemu tudi svoje slabosti in se jih prav s tem odvajala. Imela bosta manj časa za to, da si s slabo voljo in malenkostnimi prepiri grenita življenje. Mož se ne bo obnašal več kot despotski gospodar in ženi ne bo več treba, da si pomaga in se ponižuje s hinavščino. Končno ne bo več treba cerkvenega vmešavanja v zakon.

Tone Seliškar:

Pisma iz samote.

I.

V polmraku se je kakor skozi spomin poslednjikrat zablestela bela cesta.

Bela cesta, po kateri sem videl hoditi svoje brate in sestre, ob kateri so stali brzajavni drogi in na žici je sedela ena samu ptičica.

Gledala je name s povešeno glavo, ko sem stopil pod obok zidov.

*Gledal sem na vse strani,
da bi še enkrat pregledal cesto,
po kateri sem prišel.
Pa je ni bilo.*

*Obdala me je straža in moji koraki so se združevali
z njihovimi v strašen jek,
kot da bi pogrebci zabijali žeblje v rakev.*

*Bolelo me je. Blesk nožev na puškah je rezal poslednjo
nit, ki me je vezala na cesto,
zadnji pogled ptičke, ki me je spremljal pod te črne
oboke
in še psa, ki je ležal ob pragu ječe je zbolelo,
ko so zaklenili za menož težka hrastova vrata.*

II.

Stal sem sredi celice v polmraku.

*Ključ, ki ga je stražar potegnil iz ključavnice, je vrgel pod
strop snop čudno žalostnih jekov in ko je vse utihnilo
sem občutil,
da sem sam.
Sam.*

*Skozi majhno zamreženo okno sem videl zabrisane
obrise vej košatega drevesa in odsev svetiljke, ki je
gorela na dvorišču. Rožljanje ključev sem slišal, ko so
zapirali tovariše in prav od daleč
jok otroka.*

In za hip so se vsule misli skozi vse štiri stene
in videl sem še enkrat
svojo ženo,
svoje otroke,
mater in očeta,
prijatelje,
zemljo in vodo,
belo cesto
in ptičko.

Potem pa sem se sklonil pod mrazom meterskih
zidov in pod težo železnih rešetak, podprl sem glavo
in zaprl oči.
Sam. Edino živo srce med temi štirimi zidovi,
edine žive oči v tem somraku.

Tedaj je narahlo pod slamnjačo zaškrtala miška.

III.

Skozi zamreženo okno pada noč, pada
kakor da bi jo nevidni nekdo vsipal
in obešal pod beli strop.

Moje telo leži, obráz svoj sem obrnil k oknu
in vse moje misli so zaklenjene z zapahom
ter s ključi. Na vratih je mala lina
in kos zvezdnatega neba gleda vanjo.

Meni pa je baš ta lina zoprna in strahotna,
zakaj neprestano zija vame in sem plah
ter se mi zdi, da je to oko neznanca,
ki me je vklenil v to noč.

Ogibam se ga in ga hočem zagrniti
z mislijo.
Z majčkeno mislijo, ki se je vžgala
v napolmrtvem živčevju.

Misel: O zemlja, sladka zemlja, ki sem te
še včeraj poljuboval s pogledi,
o, obrazi, nežni obrazi, ki ste še včeraj s solzami
topili bolest — — —
pa je prišla straža mimo okna, senca je zakrila vso rešetko
in je prepodila misel.

Pridi nazaj misel, krvavo-sladka in
ogrniva se v plašč sanj,
ki jih kličeva.

IV.

Noče biti sanj.

Črna noč, okno in lina, straža in pes laja
na dvorišču.

Bog ve na kaj laja.

Slišim ga sedaj tu, pa zopet
od drugje —

ali laja na stražo, ki mu moti spanje,
ali na jetnike, ki hrope v težkih sanjah —?

Pa vendar je pes zunaj pod nebom in nihče se
ne zmeni zanj.

Jaz pa sem skrbno zaklenjen,
vsake pol ure pogleda stražar skozi lino
in ga zelo skrbi, če sem še živ.

Seveda sem živ. V strop gledam in kličem sanje,
da me ne zlomi moč, ki me
grize v priklenjene roke.

V.

Jutranja zarja je splezala po vejah drevesa vse do moje
železne rešetke. Tako je nežna, da kar čutim na koži to
sladko svetlobo belega dne.

Nekje je vzšlo solnce. Včasih sem vedel za vzhod
in zahod,
še včeraj so šli moji pogledi za solničnimi žarki,

danes pa visi dan samo na rešetki
in gleda v temo moje celice, ki je prazna in gola
kakor ogromna bela rakev.

Dete moje nežno! Na mojem licu so še vedno
sledovi tvojih poljubov,
na svojem vratu še čutim opojne objeme
tvojih ročic,
moje srce je polno čebdanja tvojih sladkih ustnic.

Pa te ni, dragec, da bi ti povedal pravljico
o zlatem konjičku.

Te ni, dragec!

Tipljem okoli sebe po postelji, pa ni ničesar, kar bi objele
moje drgetajoče roke — —

Glej, mili moj, vstal sem, in sem v solnčni žarek,
ki se je vjel v lino, vtisnil moj poljub.

Mogoče te doseže, ko preskoči žalost teh temnih zidov.

VI.

*Hodim po celici iz kota v kot.
Hodim ves dan in po korakih štejem kilometre,
ki bi jih lahko prehodil po cesti.*

*Solnce sveti na vso moč in ko vržejo zidovi
odsev njegovih žarkov na rešetko, zariše le-ta
v beli strop krvavordeč križ, ki se na oboku
prelomí čez steno na moje oči.*

*Kadar za hip obstanem, slišim votle
stopinje iz sosedne celice. Prav take so, kakor
moje: iz kota v kot.*

Trkam na steno — —

*Odgovarja mi. Joj, kako sem vesel! Skozi zid
čutim bližino življenja, ki je povsem slično mojemu
in uho sem prislonil na mrzli zid, da bi čimbolj
občutil človeka,
ki z menoj trpi.*

*Ali je fant, ki misli na svoje dekle,
ali je mož, ki ima vse srce doma,
ali cigan, ki ga davi tema — —?*

*Trkam na steno in oni odgovarja.
Tako se pogovarjava vsakokrat, ko zaječi
srce od teže in mraza teh sivih židov.*

VII.

Slonim ob okencu. Kako je vse lepo, kar mi je dano videti:

*Kos jasnega neba
in razprostrto vejo košatega drevesa.
Čutim tanek vetrič, ki gre preko jetniških
streh bogve kam —*

*morda k morju,
ali k sinjim planinam, ah,
saj je svoboden, kakor nihče
drugi na svetu.*

*Prav na koncu najtanjše vejice sedi mala ptica.
Ves svoj pogled sem dal samo tej živi stvarici,
pozabil sem za hip na vso žalost in sem
gledal zibajočo se ptičko;*

*kako se ziblje,
kako glavico vrti
in s perotmi razmahne, kadar se nagne,
kako zelo je srečna. Menda je
sinička ...*

*Oh, pa je ni več. Samo vejica se še ziblje in
veter je globlje vzdihnil ter se obrnil v drugo smer.*

*Pa me je vendarle ta ptičica zelo razveselila.
Kako rad bi povedal sosedu skozi zid, da sem
videl ptičko na veji.*

*Trkam na zid in odgovarja mi. Po hitrejših udarcih
spoznam, da je začutil mojo radost.*

VIII.

*Najbolj sovražim rožljanje ključev.
Že ko gre stražar po stopnicah, slišim njegove korake
in žvenk ključev, ki jih ima zataknjene ob pasu.*

*In potem prihaja vedno bliže.
Stiskam ušesa, da ne slišim tega zoprnega glasu,
ki udarja kar naravnost po srcu,
sili v možgane, da me zaboli čelo, kakor da bi položil
nanj kos ledu.*

*Pelje me na obzidano dvorišče.
V sredi je grmada protja in natančno okoli
tega moram šetati v kolobarju.*

*Ob zidu stoji straža in nož na puški se zlokobno
sveti v solncu. Stražar gleda v nebo
in si požvižguje.*

*In tako hodim v kolobarju po kamenitem tlaku.
Dva goloba se umikata mojim korakom,
zletita na zid in se dvigneta visoko v zrak.*

*Kolobar — — — Moje misli se vrte okoli tega protja,
da ne vidim niti solnca, ne golobov,
niti straže, tako da se ves v strahu vprašujem: »Kaj
ne bo nikoli konca tega večnega kolobarja —?«*

*Ko me odvedejo v celico, sem vrtoglav in
se ne najdem kmalu v temi, ki me je
zaprla vase.*

IX.

*Zaslišal sem dečji glas ...
Skozi to strahoto zidov ga je veter zanesel
k meni v celico.*

*Dečji glas. Nisem razločil natančno; je li bil smeh
ali jok, toda nekje se je oglasilo dete.*

*Obstal sem kakor pribit v sredini celice
in sem nagnil glavo.*

*Nekje se dete smeji,
nekje se dete joče
in mati ga ziblje v toplem naročju.*

*Gladim mrzle stene, z rokami lovim po zraku,
da bi ga prijel,
da bi objel ta edini neoskrunjeni klic, ki me
je dosegel tu notri.*

*Pa je zamrl in ga ni več.
Dete, kjerkoli že,
zaplakaj,
zasmej se samo še enkrat!*

X.

*Ko se žmrači, utihne vsakršen šum, ki včasih zaide
k meni skozi okno. Tedaj zaslišim vedno miško, ki
škrblje pod deskami. Potem prenaša slamo izpod slamnjače.
Gnezdece si dela. Ne ganem se, da je ne
preplašim.*

*In ko že ležim, slišim še vedno korake svojega sosedu.
Če dam uho na steno, jih prav jasno razločim, če
se približuje.*

*Bogve, kdo je tam? Ubijalec, tat, pohotnež? — ah, kdorkoli,
moj tovariš je in rad bi ga tolažil. Trkam glasno. Odgovarja —
in čuj, slišim njegov glas, ki me kliče skozi zid.*

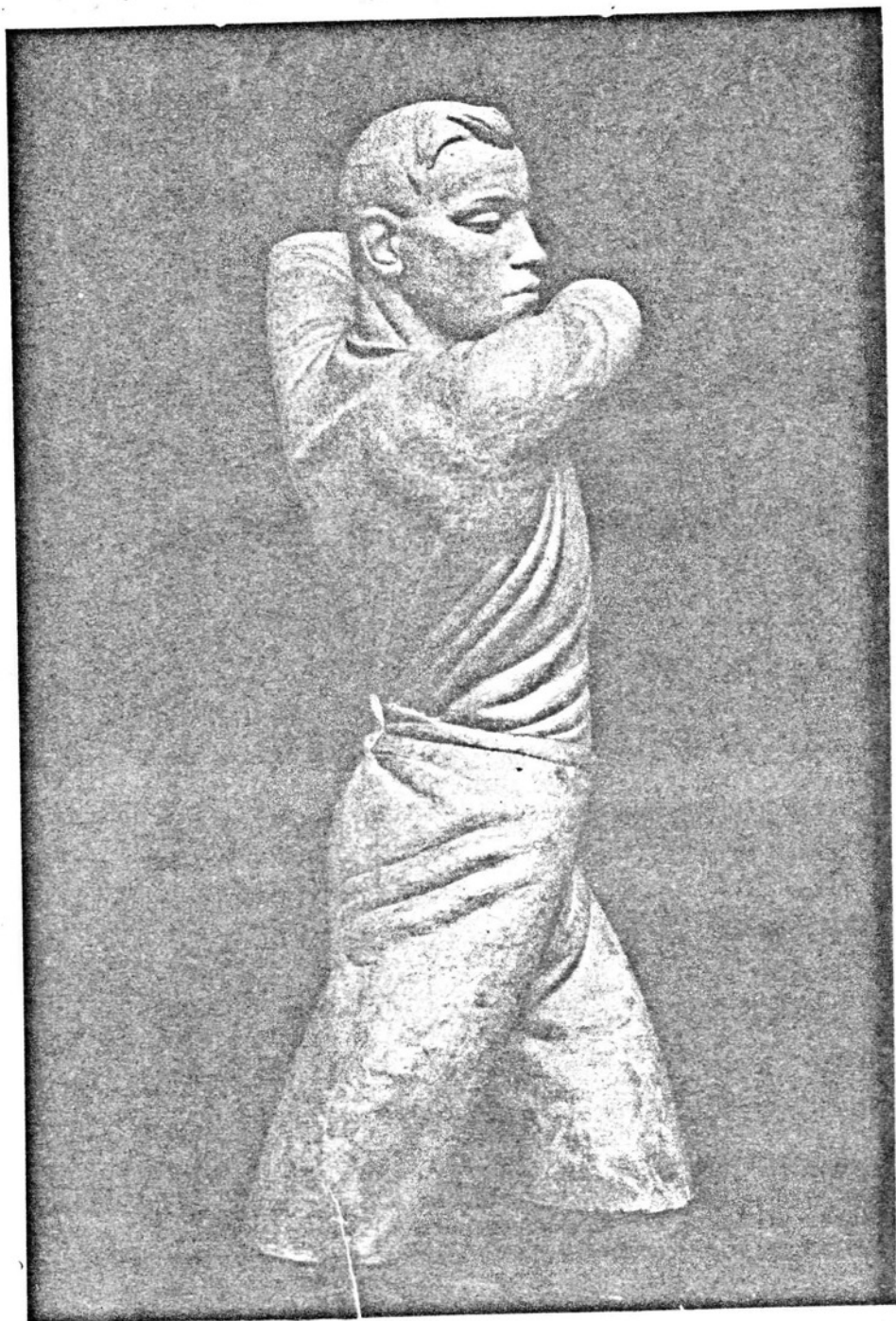
*Joj, radost, spoznal sem ga. Moj prijatelj je.
Skozi zid sva se našla in sedaj se pogovarjava.*

- *Kako je s teboj, dragi —?*
- *Žalostno je. Tema ... Kaj bo —?*
- *Karkoli. Ne boj se, še bova gledala v solnce.*
- *Praviš, da še — —? Joj!*
- *Pazi, straža gre ...*

*Ležim, kakor da bi spal in čakam, da gre mimo, potem
mu še skozi zid voščim lahko noč.*

*Miška pa si v celici gradi gnezdo.
Kako je srečna. Celica ji je ves svet.*

Vel. Kikinda, februarja meseca 1930.

Tine Koš, Težak.

Nesodobnost gledališča.

Gledališče je imelo izmed vseh umetniških, kulturnih in gospodarskih ustanov najmanj od ideoloških iskanj in socialnih nemirov naše dobe. Vkljub navideznim trdom se ni moglo nikdar poglobiti v bistvo teh iskanj, temveč se je preobrazalo s šumom in bleskom včasih presmelega novotarstva le v formalno-tehničnem oziru. Zato naša doba nima lastne, odgovarjajoče dramaturgije, ki bi bila odraz časa. Stara, ki izvira in temelji na hladni tradiciji preteklih dob, je preživela in ostaja zato pod današnjo kulturno površino in miselnimi razglabljanji publike, dasi nima zato pravice, ker je njeno mesto radi sredstev, ki so ji dana, v prvih borbenih vrstah.

Umetnost je dolžna oblikovati in voditi novega človeka in mu utirati pot. Če gledališče nima osebnosti, ki bi ga postavljale na čelo iskalcev, se mora vsaj prilagoditi in živo reagirati na vse socialne pojave svoje dobe; posamezni poskusi, ki pa so ostali osamljeni, nas ne zadovoljujejo, ker so bili njih vzroki le zunanje zajeti in niso izvirali iz globoko prepričane in jasne notranjosti.

Danes se običajno očita publikii, da je izgubila smisel za gledališče in je zato kriva njegovega propada. Kot vzroki te odvrnitve se navajajo slabo gospodarsko stanje, visoki davki in poleg tega sport, prej nemi in sedaj še v dosti večji meri zvočni film, radio in vsi ostali mnogi podobni pojavi, ki nudijo cenejšo, dostopnejšo in plehkejšo zabavo. In uprave gledališč se z vsemi sredstvi bore proti konkurentom za svoj nadaljnji obstanek. Neslaven, brezupen boj z zelo dvomljivim koncem... Često pa so krivi te krize tudi neustvarjajoči pesniki in dobička željno gledališko vodstvo, ki daje prednost takozvanim »komadom za maso«.

Toda ta odvrnitev publike je šele posledica krize, zato se vzroka te krize ne sme iskati v vseh lokalnih pojavih posameznih gledališč, temveč jo je treba pojmovati v vsej njeni skupnosti in celoti, potem šele se spozna, da so njeni vzroki drugje. V duhovnih preobrazbah in sodobnem gledališču samem, ki ni znalo ali pa ni hotelo najti in čuti odraza teh izprememb v sebi. Zato je v današnji obliki preživelo in to je jedro in vsa vsebina njegove krize.

Prav ničesar nima današnje gledališče, kar bi ga razlikovalo od gledališča preteklosti. Tempo časa, ki je z divjo naglico nakopičil v enem samem desetletju toliko dogodkov, da jih bodo mogla prebavljati stoletja, ki je v svojem silnem zaletu podrl stoletne, globoko ukoreninjene institucije, ki nam je otvoril čisto novih izglede, katerih eden zanika pravilnost vsega našega dosedanjega načina življenja, odkritja in iznajdbe, vsa strastna in silna iskanja in vse za čudo prefinjene poglobitve niso dale gledališču, ki je bilo vedno resničen element kulturnega življenja, prav ničesar, kar bi mu za zgodovino ostalo kot pečat našega časa. Pač, morda nekaj: izkoristil je pridobitve tehnike in iznajdbe ter se obdal z bleskom tisočih luči, ki naj bi preslepile oko gledalca, da bi ne videlo zevajoče praznote med tremi oderskimi stenami. Ljudje, ki so se utaborili v gledališču, so v službi tehnike in ne umetnosti; s tem, da prenašajo nanj svojo revščino, mu jemljejo zadnji čar izrednega in s svojim nepojmovanjem in površnostjo še poostrujejo načelna protislovja današnjega časa in današnjega gledališča. Dvomljivo ponavljanje uspehov preteklih dob in rafinirano potvorjena pristnost doživetja ne morejo nadomestiti vulkaničnega ognja dramatike dogodkov. Tehnika in starčevska modrost

ne bosta rešila gledališča, kvečjemu pospešila njegov propad. Za nove stvari pa je treba mladostnega poleta in globoke miselnosti, ne pa špekulacije, katero more gledališče mirno prepustiti kinu, svojemu namišljenemu najhujšemu tekmeču.

Če ostane gledališče pri svojih dosedanjih interesih izrabljanja mogočnih tehničnih pridobitev kot sredstvo in namen, povdarjanja zgrešene individualnosti, dokaže svojo praznoto in izgubi s tem svoj življenjski pomen; našlo bo odmev le tam, kjer se je prav tako odvrnilo od resničnega življenja, kot se je odvrnilo gledališče. Usoda takega gledališča nas ne zanima.

Gledališče je bilo do naše dobe najidealnejši kulturni forum, raz katerega se je dala povedati množici namenjena beseda na najučinkovitejši način. Morda edini forum sploh. Danes to ni več. Zato so se najboljši duhovi od njega odvrnili in si poiskali novih izraznih možnosti: časopisi, javna predavanja, knjige, ki nimajo ponekod nobenega cenzorja. To dejstvo je vzgojno vrednost gledališča res nekoliko zmanjšalo, vzeti mu pa ni moglo njegove največje vrednosti: nazornega upodabljanja življenja in usode posameznika ali družbe. Te bistvene, osnovne lastnosti mu ne bo mogla vzeti nobena doba; zato bo gledališče večno ostalo, kot bo v nas večna potreba po igranju.

Zanimivo je, da ravno današnji čas, ki je tako bogat na dramatikih in borbah, ni rodil velikega dramatika. Vse izrazne možnosti umetnosti bodo imele nekaj, kar bo sprejela vase in ohranila zgodovina, bodisi lirika, katero odrekajo naši dobi, ali epika, le o vseh napetostih tega dramatičnega in velikega časa ne bo prepričevalne oderske besede. To pa zato, ker je miselna vsebina današnjega gledališča tako revna. Saj doba ni revna na talentih, prav nasprotno, le novih polj so si poiskali, kjer so trud in žrtve manjše, uspeh pa — v miselnem oziru seveda — večji.

Najvažnejše vprašanje gledališča je ono repertoarja. Tu naletimo najbolj drastičen primer preživelosti: stari, preigrani komadi, pri katerih se uporablja večna atrakcija, inscenacija, kot najvabljivejše sredstvo, francoska komedija in romantična opera. To vse že od nekdaj! ... Kaj se je med tem godilo z gledališčem in kaj s svetom, ki ga obdaja in kaj s časom, v katerem se izživlja in z ljudmi, katerim je — namenjeno? To se nikdar ne premisli. Ni potrebe in ni volje.

Res je nemogoče zahtevati, da bi se gledališče z vsemi tisoči sodelujočih in globoko ukoreninjenimi navadami v svojem bistvu preobrazilo in vzdržalo korak v sedanosti. Mnogo preveč tradicij je v njem in dognanj, porojenih iz dela in kulta stoletij. Rusi so to nekaj časa poskušali. Zdaj pa se čuje, da so s svojimi ekstremnimi, po čisto novem, nedognanem, hlepečimi poskusi prenehali in ponovno pričeli z delom tam, kjer je Moskovski Hudožestveni Teater obstal: v intimnem psihologizmu in pri individualno-psiholoških metodah. Vsa literatura je v službi gledališča in išče nov dramaturški slog, ne v formalno-tehničnem, temveč ideološkem oziru. Francozi so (v svoji znani samoljubnosti) ostali v ozkih mejah svoje tradicionalnosti; k novemu gledališču ne bodo prinesli ničesar, doma pa imajo samo tujsko-prometni pomen. To sta oba tečaja gledališkega sveta. Med njima nihanje med virtuoznostjo, tehničnim bleskom in prevzeto mislijo, kar ne more preoblikovati gledališča v njegovi celoti.

Nujno sledi iz tega, da v bližnji bodočnosti gledališče ne bo napravilo koraka, ki bi ga zblížalo z vsemi miselnimi iskalci sodobnosti. Gledališče se ne more izpremeniti, lahko pa se izpremeni naše razmerje do njega. Važno mesto, ki ga je imelo v preteklosti v kulturno-vzgojnem oziru, je izgubilo svojo pomembnost in zato moramo prenehati s prece-njevanjem. V trenutku, ko nam postane samo sredstvo zabave, ni več naša kulturna dolžnost, da ga podpiramo kot vse institucije, namenjene resnični koristi družbe. Vsak razvoj je podrejen gotovim zakonom. Načrti, ki nastajajo za obvarovanje današnjega gledališča, ostajajo pri podrobnostih in se dotikajo le poslovanja gledališča, bistva problema pa ne rešujejo.

Preživelo gledališče bo lahko ostalo, last ljudi bo, ki bodo na njem interesirani. Pesem časov, ki so minuli, peta v praznem prostoru, medtem ko zunaj buči moderna simfonija, v kateri odmevajo naše notranje ekstaze. Veliki dogodki v gledališču pa, ki bodo žareli resnične umetnosti in duha, ostanejo za nas trajne važnosti.

Ne toliko gospodarska kriza kot duhovna zmeda današnjega gledališča, ki še nima svojih globokih notranjih vzrokov v razdvojenosti duhovnih stremljenj, temveč radi nestanovitnosti in obupne nesmotrenosti in poleg tega nezmožnosti privabiti h gledališču najboljše ljudi kot njegove tvorce, je dokazalo, da temelji njegovo čezmerno gospodarstvo na temeljih, katerih propad se skoro bliža. Čas pozna preko posameznikov splošnost. Gledališče preteklosti ne bo moglo odgovarjati do temeljev preobraženi bodočnosti, času resničnih dram in napetosti, ki po svoji vzbujeni moči prevpijejo na odru z uporabo tehničnega bleska in plitvin predstavljene drame.

S tem pa ni rečeno, da spada gledališče k žrtvam, ki bodo ostale ob poti. Morda njegova vloga, katero je iz tradicije igralo v kulturnem življenju. In rešitev: čim višje se bo dvignilo iz svojega današnjega ozračja, tem jasneje se bo približalo svojim prvotnim ciljem in moči.

(Po »Kampfu«.)

V agitatoričnih početkih socialističnega gibanja je bilo v njegovih vrstah precej brezposelnih odvetnikov, odpuščenih ali skrahiranih uradnikov, domišljavih polučenjakov, nepriznanih iznajditeljev, nenatisanih pesnikov, preoriginalnih slikarjev in kavarniških literatov vseh vrst. Danes pa sta v obliki bolševizma in fašizma mnogo ekstremneje usmerjeni gibanji, ki sta duhovno bolj sorodni razdiralnemu nihilizmu teh osebnih nesrečnežev.

V deželah z razvitim delavskim gibanjem je ta plast že davno izgubila za socializem pomen, ki ga morda še lahko ima n. pr. v Bolgariji in Mehiki. Če se danes v Nemčiji ali Angliji govori o razmerju inteligence do socializma, se ne misli na te brodolomce, temveč na jedro izobražen-cev, na ljudi, ki krmarijo v prosvetnem delu, industriji in državi. Brez kavarniških literatov bo socialistična družba dobro izhajala — ne pa brez inženerev, učiteljev, izobraženih uradnikov in državnikov.

(H. de Man.)

Tempo sili.

Izobraževalno delo je pionirsko delo. Izobraževalno delo ne more biti lov za efektnimi uspehi v sedanosti, temveč je po svojem bistvu usmerjeno za tem, da žanje plodove svojega dela šele v bodočnosti.

Če gledamo s tega stališča, ni prazno pisarjenje, če govorimo o tempu našega izobraževalnega dela.

Vse naše dosedanje stremljenje je šlo za tem, da izkoristimo prosti čas delavcev. Nasproti utrudljivosti poklicnega dela hočemo, da se delavec v prostem času poglobi vase in doseže duhovno zadovoljnost.

Podjetnik starega kova se ne briga za to, ali je delavec neumen ali izobražen.

Ameriške velike tovarne nudijo delavcem v odmorih kino, radio itd. Hočejo pač zabavati delavce, da bodo mislili, da je interes podjetnika in delavca isti. Če delavec začne to misliti in čutiti, se ne včlani več v delavsko strokovno organizacijo, ker hoče »priti naprej« na škodo svojih lastnih tovarišev. Tako se prične nevoščljivo tekmovalstvo med delavci samimi — v prid podjetja. Delavec postaja v svoji duševnosti kapitalist. Pri nas kapitalisti še ne uporabljajo takih metod. Naš delavec se izgublja na drug način: po dalmatinskih kletih, kinematografih, praznih zabavah itd. Mi ne razpolagamo z istimi zabavnimi sredstvi.

Naši člani vzdihujejo nad tem. Po mojem mnenju tako jadikovanje ni potrebno. Proti meščanskim zabavam ne bomo zavarovali delavcev s prav istimi meščanskimi zabavami, ki bi se razlikovale le v tem, da bi te zabave nosile »našo« firmo. Ne smemo toliko tekmovali v zabavanju ljudi kakor v pridobivanju duhov. Delavec, ki si pridobi marksistični svetovni nazor, se ne bo več izgubil. K temu nazoru mu bomo pa največ pripomogli s tem, da ga pridobimo za čitanje naših publikacij: »Svobode«, knjig »Cankarjeve družbe«, »Zadružne založbe«, »Proletarske knjižnice«, delavskih listov itd. Drugo naše izobraževalno delo mora postati bolj sistematično: od posameznih, slučajnih predavanj je treba za naprednejše člane preiti k tečajem.

Kar se nam ni in se nam ne bo posrečilo z zabavami, z veselicami, s shodi, s slučajnostnimi predavanji, z letaki, to se nam bo posrečilo s slavnostmi res proletarske vsebine, s sistematičnimi predavanji, z revijo in s knjigami.

Moč kulturne organizacije ne tiči toliko v številu njenih članov, kakor v izobraženosti njenih članov in v njenem vplivu na nečlane. Čim več sposobnih članov bomo imeli, čim več pokretaštva bo v nas, tem plodovitejša bo naša žetev.

Kdor hoče svoje otroke napraviti pametne s pretepanjem in kdor hoče nasilje in vojno iztrebiti z nasiljem in vojno, se mi zdi kakor človek, ki ostri svoj svinčnik z mečem in ki si čisti zobe s krtačo za čevlje.

(Macdonald.)

Vsa naša znanost ni nič drugega kakor poskus človeka, da si podredi svet z razumevanjem.

(H. de Man.)

Radio-delavske ure.

Precej dolgo že deluje ljubljanska radio-oddajna postaja. Šele pred kratkim je uvedla delavske radio-ure. Toda z nekaj častnimi izjemami nas te »delavske« ure nikakor ne zadovoljujejo: enkrat je sploh ni, drugič je preložena, tretjič je znatno skrajšana, četrtič poslušamo med to »delavsko« uro cigansko glasbo, predvajana snov je zelo limonadna, delavskih kulturnih društev ne slišimo itd. Take »delavske« ure naj rajši prenehajo, ker so bolj v sramoto, nego v čast delavstvu.

Upamo pa, da se da vendar te ure izboljšati in da jih torej ni treba odpraviti. Kako naj se izboljšajo delavske radio-ure?

V tem oziru nam ni treba iskati novih potov, temveč že zadošča, če se ozremo malo na dunajsko in druge nemške radio-oddajne postaje in posnamemo po njih dobre stvari.

Pri nemških radio-oddajnih postajah opazimo že v vodstvu razliko napram naši: v vodstvu radio-postaje so delavski zastopniki, ki ne vplivajo samo na vsebino delavskih ur, temveč na ves radio-program. Seveda se je tudi dunajska postaja dolgo otepala tega sodelovanja delavskih zastopnikov, toda morala se je končno udati volji delavskih radio-poslušalcev. Preden so del. zastopniki vstopili v vodstvo radio-oddajne postaje, so podali načelno izjavo, na podlagi katere sodelujejo. Ta izjava določa, da mora radio-oddajna postaja oddajati predavanja različnih nazorov in ne skrivati se za brezbarvnost. Socialna in religiozna (verska) snov naj se predvaja v tonu, ki ne žali nikogar. Strpnost napram raznim nazorom ne obstoji v tem, da se te nazore zatajuje, temveč v tem, da se jih izraža. Sicer radio ne more vzgajati. Izjava določa tudi smernice za vsakovrstno glasbo in petje.

To je bistveno drugače nego pri ljubljanski postaji, kjer delavstvo na celotni program sploh nima nobenega vpliva in tudi ne more delavskih ur sestaviti po svoji želji. Naj omenimo le to: radio vse sotrudnike honorira, le za delavsko uro prispeva samo majhno vsoto za njenega organizatorja. Kako in čemu naj n. pr. delavski pevski zbori zastonj delajo slavo radiu, če pa vsak šolarski pevski zbor dobi neki honorar? Zakaj naj se predavatelji za delavsko uro brezplačno mučijo, ko drugi dobé honorar za svoj trud? Po vsem tem izgleda, kakor da je ta delavska ura velikanska miloščina za delavstvo. Delavstvo danes že toliko velja, da mu ni treba nikjer igrati vloge ubogega Lazarja pod bogatinovo mizo. Kakor smo obveščeni, je Delavska zbornica sama pristala na dosedanji način sodelovanja v radiu. Toda po izkušnjah preteklih mesecev bo menda vsakdo spoznal, da se je treba temeljiteje pogovoriti z radio-postajo.

Delavski radio-poslušalci bi morali o delavskih urah v radiu izražati svoje mnenje v delavskih tednikih. Danes delavski tednik priobčuje le oficijelne vesti radia, že dolgo časa pa pogrešamo sploh naznanjanja programov samih delavskih ur!

Veliko bi še imeli pripomb, pritožb in predlogov, toda danes se omejujemo le na bistvo.

Poletni čas naj se izkoristi za to, da se zastopniki delavskih organizacij pogovoré z radio-postajo o izboljšanju delavskih radio-ur v prihodnji jesensko-zimski sezoni in o boljšem načinu sodelovanja delavstva pri radiu.

Tone Čufar:

Znanki v album.

Krepostnemu dekletu bi v spomin zapisal,
da svet je grd;
pripisal bi, da je vsak človek trd,
ki ga na svetu sreča...
A kaj od tega bi dekle imelo,
ki morda včasih je veselo
in ji življenje ni še temna ječa?

Naj se raduje svojih lepih let,
prečno naj ne gleda svet,
saj morda ni res to,
kar zapisalo je pero:
da svet je,
da je vsak človek trd...

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE.

Seznam prireditev v prihodnjih mesecih:

Julij:

6.: Mednarodni združni dan; prireditve delavskih zadrug.

6.: Proslava SK »Svoboda«, Maribor.

6.: Izlet štajerskih »Svobod« in »Priateljev Prirode« na Uršulo goro nad Slovenjgradcem.

Avgust:

15.—26.: Dunaj: Prireditve Mednarodne združne zveze.

2. in 3.: Studenci pri Mariboru: Jubilejne prireditve podružnice Delavskega kolesarskega osrednjega društva.

NB.: Pozivamo še enkrat vsa delavska društva, zlasti pa naše podružnice, da nam javijo vse važnejše prireditve.

Koncerti delavskih pevskih zborov v Ljubljani. Delavski pevski zbori so tudi eno perečih vprašanj delavske Ljubljane. Deset let se že ustanavljajo pevski zbori, iščejo pevci — vendar do nečesa večjega ni prišlo; »Ivan Cankar«, »Grafika«, Pevski odsek pekov in »Svoboda«, poizkusi, ki nekaj večjega, kar bi lahko reprezentiralo delavstvo Ljubljane, vsi skupaj ne dajo. Tudi v Mariboru imamo štiri delavske pevske zборе, ki se združiti nočejo, ali vsak teh je močan — sodelujejo pa mnogokrat. »Svobode« ni več, o Pevskem odseku pekov ni glasu. Ostala sta »Cankar« in »Grafika«, ki sta prire-

dila 21. oz. 26. maja t. l. svoja letna koncerta.

»Cankar« je številčno šibek, glasovno pa močan pevski zbor. Pod vodstvom Krista Perka vadi neprestano in priredil nam je že več ljubkih koncertov. Tako tudi zadnjega, na katerem so bile zastopane jugoslovanske skladbe. Po uvodu s. Perka, ki je razložil vse izvajane skladbe, so bile prednašane skladbe Jobsta, Prelovca, Adamiča, Deva, Haceja, Muhviča, Gotovca in Biničkega. Bariton-solo je bil s. Alberta Zupan, tenor-solo pa s. Staneta Kremžarja. Zlasti so ugajali solospevi Zupana in Gotovčeva »Pod jorgovanom«. Petje je bilo skoro brez pogršk in videlo se je delo pevovodje, pa tudi disciplina zbora. Publike ne preveč. Koncert je prenašal tudi radio.

Nekaj dni pozneje je istotako v Filharmonični dvorani nastopila »Grafika«, pevski odsek strok. organizacije grafičarjev in njih orkester. Zbor vodi prof. Gröbming. Tudi »Grafika« je mal, ali močan zbor, v katerem so si pevci svesti svoje vloge in odgovornosti za celoto. Lep večer je priredila. Po uvodu skladatelja Adamiča je izvajala Pavčiča, Mirka, Premrla, Adamiča. Gotovca in skupno z orkestrom Zajčevu »More«. Tenorski part je odpel g. F. Plevelj, baritonski g. F. Petrovčič. Orkester, ki je nastopil prvič, je izvajal Rossinija, Čajkovskega, Sibeliusa in kot omenjeno ilustriral Zajčevu »More«. Kon-

cert je vsekakor uspel, in to moralno in materialno: dvorana je bila polna.

Tako sta koncem sezone izpolnila ta dva koncerta precejšnjo sušo v delavski vokalni glasbi Ljubljane. Ali zakaj vedno koncem sezone, in to v Ljubljani, Mariboru, Celju in Ptuj? In zadnje dni meseca? Želite praznih dvoran? —on—

Prireditev Jeseničank v Delavski zbornici v Ljubljani. Družabnost in nje gojenje je tudi stvar, ki nam v delavskem gibanju manjka. Dasi smo borci za isto stvar, člani istih organizacij, ljudje istih končnih ciljev in stremljenj, se vendar ne poznamo in ne čutimo potrebe za to. V drugih državah niso le veselice one, kjer se soborci sestajajo in seznanjajo, tam vrše to nalogo v veliki vrsti družabni in prijateljski večeri vseh vrst in pa seveda skupni izleti. Kolektivnega človeka z indiferentnostjo do sotrpina ne bomo vzgojili. Vendar so tudi pri nas izjeme. Tako n. pr. jeseniška podružnica Zveze delavskih žena in deklet. Ta že več let prireja na Jesenicah družabne večere, na katerih delavska deca kaže svoje znanje: vrše se tu deklamacije, recitacije, petje, igre itd. Prireja tudi izlete itd. Tako na pr. lani in zopet letos v Ljubljano na veselejem. Letos je prišlo 31. maja 60 Jeseničanov: odraslih in dece, da si ogledajo Ljubljano in se seznanijo z Ljubljančani. Priredili so v Delavski zbornici družabni večer, kjer smo slišali od jeseniške dece, delavskega naraščaja in naše bodočnosti na Jesenicah. 20 deklama-

cij, eno pevsko točko in tri igre. Pesmi, večinoma naših pisateljev Čulkovskega, Mačka, Čufarja, Molka, Klopčiča in dr., socialne vsebine, so malčki lepo prednašali; enako so bile tudi igrice lepo predvedene. Pokazali so Jeseničani voljo do stvari, voljo do ustvaritve in vzgojitve človeka bodočnosti. Dasi je bil program po cenzuri okrnjen, je vendar podal lepo enotnost. Za prihodnjič priporočamo novosti iz chicaškega »Mladinskega lista«. Dala nam je ta prireditev misliti: Kaj pa Ljubljana, Trbovlje in Maribor? Kje ste Vi, mariborski »Prijatelji otrok«; kdaj prihitite med nas? —on—

Izlet na Dunaj. Centrala za radniško vaspitanje na Dunaju namerava prirediti izlet na Dunaj. Izlet naj bi bil v prvi polovici meseca avgusta ali septembra tl., kar je odvisno od večine udeležencev. Odhod bi bil za sodruge iz Srbije in Vojvodine preko Budimpešte, za ostale direktno na Dunaj. Cena za tedensko bivanje na Dunaju bi bila 134 šilingov (1120 Din), ako se stanuje v hotelu ali 89 šilingov (650 Din), ako se prenočuje v velikih skupnih prenočiščih. To so stroški brez vožnje. Več kot Din 2000 ne bo nikogar stalo vse skupaj. Pri izletu bo sodelovala tudi dunajska Arbeiterbildungszentrale. Udeležencev more biti najmanj 10, največ 100. — Tudi Zveza gospodarskih združenj v Ljubljani pripravlja izlet na Dunaj, kjer se vrši od 23. avgusta tl. Mednarodni zadrudni kongres. — Oboje beležimo kot pomembna kulturna pojava.

KNJIGE IN KNJIŽNICE.

Dva katoliška glasova.

»Cankarjeva družba« je že s svojimi prvimi knjigami vzbudila mnogo prahu, razburjenja, obsojanja in odobravanja. Liberalni »Ljubljanski Zvon« jo je odpravil na kratko s tem, da je dovolil Ludviku Mrzelu, da je ocenil Cerkvenikovo knjigo, češ, da ni umetniška. Drugih knjig »Cankarjeve družbe« »Zvon« ne omenja. To je naravno. Kakor je bilo slovensko »napredništvo« breznačelno pred vojno, je še bolj po vojni. Njegovi leposlovni reviji »Zvon« je duhovni vodja Vidmar, katerega teorija je prav tako enostavna kakor puhla. »Umetnost radi umetnosti«

je njegovo načelo. Pisatelj naj izliva pred nami svoja čustva, naj riše dejanja svojih junakov, kakih misli in načel naj ne razvija. Načela ne spadajo v umetnost, vzgoja še manj, meščan ljubi knjigo, ki ga uspava in zavrača knjigo, ki ga sili misliti.

Katoličanstvo in njegova inteligenca sta brez dvoma boljša. Katolčani so proti literaturi, ki ne vzgaja. So seveda tudi proti knjigi, ki vzgaja v protiverskem duhu. To je naravno, ker sicer ne bi bili vojščaki rimske cerkve. Vendar imajo neko načelo, ki ga ali sprejmeš ali pobijaš.

Kritiko kršč.-socialnega »Ognja« smo že svoj čas priobčili v »Svobodi«.

V svoji zadnji številki se je obširneje lotila »C. družbe« katoliška leposlovna revija **»Dom in Svet«**. Kritiko je napisal mladi Francé Vodnik, ki razodeva v svoji kritiki več »Zvonovega« načela »umetnost radi umetnosti« nego katoličanstva. Kot vojščak rimske cerkve se izkaže le v ostrem — toda nepravilnem obsojanju »Cankarjeve družbe«. Svojo kritiko začenja tako-le: »Ljudska književna družba, nelegitimno (= nezakonito, op. ur.) nazvana Cankarjeva, se je ... predstavila najbolj klavрно.« G. Vodnik, na koga bi se pa morali obrniti delavci, da smejo svojo književno družbo imenovati Cankarjevo? Mar na vas? Saj smo vendar brez vsakega posebnega dovoljenja lahko Cankarjeva družba, dokler nadaljujemo boj za pravico Cankarjevega »Hlapca Jerneja« Vodnik v svoji nadaljnji razpravi ne dokaže, da se je CD »predstavila najbolj klavрно«, temveč nehoti dokaže baš nasprotno, ko se opravičuje: »Posebej pa moram poudariti, da moj očeček ne zadeva poljudno-znanstvene brošurice, ki vsebuje kratek in stvarjen zgodovinski pregled »Kako je nastalo današnje delavstvo in njegovo gibanje« in pa statistično dopolnjeno skico »O prebivalstvu in gospodarstvu Slovenije«. (Brošura je Vodniku všeč, ker se ne dotika vere in svetovnega nazora. Uratnikove razprave ni prebral dobro, ker sicer bi moral kot katoličan obsoditi stališče, da je preveč rojstev v Sloveniji.) Jack Londonovi knjigi očita Vodnik to, da je prevedel povesti in napisal uvod — Tone Seliškar. Pravi namreč tako-le: »In čeprav Jack London ni ravno (g. Vodnik, »ravno« je germanizem!) vzorno predstavljen — uvod je napisal prevajavec T. Seliškar — bodo njegove novelice zaradi jasne stvarnosti vendarle za marsikoga prijetno čtivo.« (Če bi uvod napisal Vodnik, bi bile menda novelice za slehernega prijetno čtivo).

»Tudi koledar je dober zlasti v ilustrativnem delu«, nadaljuje Vodnik, »kjer so poleg slovenskih zastopani predvsem tuji umetniki.« G. Vodnik, ta-le »predvsem« je popolnoma odveč — saj morejo vendar biti poleg naših umetnikov zastopani le »tuji« umetniki, izmed katerih nam je pa n. pr. mnogo bližja Käthe Kollwitz nego marsikateri »naš« umetnik. Tudi vsebine koledarja ne more Vodnik povsem grajati, temveč ponižno priznava: »Ni pa mogoče reči, da bi bilo vse slabo izbrano. Prav zato je škoda, da je enotnost in tudi stvarnost Koledarja uničil ideološki poudarek.« G. Vodnik, prav ta ideološki poudarek daje Koledarju vso »enotnost in tudi stvarnost«. Brez tega bi bil Koledar vremenska pratika.

Zakaj se je potem CD »predstavila najbolj klavрно«? Zaradi Cerkvenikove povesti, ki je delavstvu najbolj všeč, ker temeljito zagrabí razmere v naši premili domovini. Vodnik ji dobesedno očita to-le: »Delo sloni na miselnih osnovah in pisatelj celo sam podčrtava tendenco«. Strašno, kaj?! To vendar ne gre, da sloni neka povest na miselni osnovi! In ta duhovita pripomba, da pisatelj sam podčrtava to miselno osnovo! Kako je Cerkvenik res pederzen! Mesto da bi n. pr. tiskarskemu stroju prepustil podčrtavanje tendence, nam jo kar sam podčrtava. Radi tega je seveda »delo brez vsake literarne vrednosti.« Mi smo pa mnenja, da je Vodnikova kritika ne samo brez vsake literarne vrednosti, temveč da sploh nima nobenega smisla niti za kritika samega, ker sam v četrti vrstici pobija to, kar je napisal v prvi.

Kot s kolom po glavi g. Vodnika je stvarnejša kritika g. dr. Stelé-ta v katoliški znanstveni reviji **»Čas«**.

Ta prvi med drugim sledeče:

»V zadnjih letih se je razlila nad Slovenijo pravcata povodenj poljudnega čtiva, ki ga izdajajo razne knjižne družbe... Razvoj naših knjižnih družb je odmev razvoja in razčlenjevanja naše družbe. Koledar Cankarjeve družbe je to prav bistro opredelil, ko je (str. 101) ugotovil, da je vzrok, da Slovenci tako dolgo nismo imeli lastne socialne književnosti, iskati v dejstvu, da je bil naš narod do srede 19. stol. narod kmetov, prepuščenih samim sebi in svojim duhovnikom. dočim je bil meščan še Nemec ali nemškutar in je šele sredi tega stoletja postal narodno zaveden ter si ustvaril ustrezajočo mu značilno meščansko literaturo. Proti temu stanju se je z naraščanjem delavskega proletarijata že pred vojno pripravljaj odpor, ki je izbruhnil v odkrito krizo takoj po vojni in to s tako ostroostjo, da je bilo za našo patriarhaliko naravnost nezaslišano. Tretji sloj je za nas postal dejstvo in to je moralo roditi tudi v literaturi svojo vidno posledico (podčrtali mi).

Ugotovimo predvsem torej, da slovenstvo po vojni ni več čreda z enim pastirjem, kakor je bilo do vojne, ampak da preživlja z vsem svetom po svoje važno družabno krizo (podčrtali mi), ta pa odseva tako v njegovem gospodarskem kakor duhovnem svetu.«

G. dr. Stelé nadaljuje:

... »Naj kaka družba še tako trdi, da je samo strokovna, vseeno je res samo, da vsaka izmed njih z instinktivno vztrajnostjo propagira svojo svetovno nazorno idejo, in je edino v tem tudi globlje opravičilo njenega obstanka, podobno

kakor vsaka umetnost, najsi je na videz še tako samo umetnost, vztrajno in zvesto služi svetovnemu nazoru svojega ustvaritelja in družabnega sloja, kar je obenem najbolj človeško na njej.» (Podčrtali mi.)

Po razmišljanju o raznih nepotrebnih družbah, ugotavlja dr. Stelé sledeče:

»Če pogledamo v jugoslovansko Slovenijo, nam je postanek Cankarjeve družbe, ki se tudi najmanj trudi biti po zunanosti in vsebini podobna drugim, razumljiv in v razvoju socialne strukture slovenstva utemeljen. **Cankarjeva družba tudi nič ne slepomiši s svojim programom, ampak ga za prehodno dobo kratko in jasno opredeljuje tako-le: Zgraditi novega človeka, kolektivnega po čuvstvanju in materijalističnega po svetovnem nazoru.**» Nasprotno dr. Stelé upravičeno očita Vodnikovi družbi, da svojega namena »ne mara naravnost priznati in svoj pravi cilj kolikor mogoče zakriva in taji, ker si ga očitno ne upa javno zagovarjati.«

Dočim pravi Vodnik o Cerkvenikovi knjigi, da »ni pisana z vidika človečnosti, zato se upira tudi tam, kjer miselno ne nasprotuješ«, je pa dr. Stelé kot naš dorastel nasprotnik tega-le mnenja:

... »Cerkvenikov »Daj nam danes naš vsakdanji kruh« (je) skoz in skoz propagandna, skoro dogmatično necerkvena knjiga in pomenja vsekakor hud napad na versko misel, kjer med delavstvom še tli. Ta idealizirana tendenčnost je vsekakor mnogo nevarnejša kakor marsikak drug knjižni pojcv zadnjega časa, ker čutna sladkoba ali politična borbenost sama le prepogosto bolj odbija kot privlači. Ton te povesti pa je umerjen, dihi plemenite človečnosti veje nad njo in v nevsiljivih dozah podaja ves sodobni inventar socialistične borbene duhovnosti: Vera je opij-ja za bedne in družabno zatirane; vera ne blaži svojih privržencev, ampak jih dela le še bolj odvratne; krst je duhovno nasilje; nedelavska družba živi samo svojim živalskim instinktom; privatna lastnina dela človeka pohlepneja; ideal novega človeštva, ki prihaja, je bratstvo vseh in razživljanje človeka; krščanstvo je s svojo misijo v človeštvu propadlo, nova gesla pa proglašajo zanesljivejše ideale. Spretno je porabil Cerkvenik tradicionalni okvir družbinske povesti za svoj namen in ne smemo ga podcenjevati.«

Svoja stvarna izvajanja o raznih slovenskih knjižnih družbah zaključuje dr. Stelé tako-le:

»Globlji pogled v položaj in tendence naših knjižnih družb nas torej poučuje, da bi bila njihova struktura lahko mnogo enostavnejša, če bi njihovi vodi-

telji stremeli res samo za interesi širokih plasti naroda in njih resničnimi potrebami. Iz prave strukture duhovnega in družabnega slovenstva bi bili upravičeni samo dve, če ena ne more zadovoljiti vseh potreb: Mohorjeva in Cankarjeva.« Potem pa dr. Stelé pove še nekaj upravičenih ostrih besed **inteligenci** in njene-mu načelu »Umetnost radi umetnosti«, ko pravi:

»Samo posebni interesi **inteligence** so povod za nadaljnje cepljenje, v bistvu je postala knjižna družba sredstvo za dosego zamolčanih namenov, vaba, s katero lahko v kalnem ribariš. (Bogve, če bo inteligenca okrog Vodnikove družbe in »Zvona« kaj odgovorila na to, op. ur.)... Tako se na koncu naših razmišljanj srečujemo s problemom inteligence, njenih dolžnosti in pravic v narodu. Ni dvoma, da inteligenca, ki pri delu za narod vpoštevava predvsem svoje, iz velikega sveta prevzete ideale, ni na pravem potu. Posebno še, če si jih ne upa braniti s odkritim čelom, ampak se celo očitno boji videza, da jih zastopa. Taka inteligenca ni prav nič boljša, kakor je bila prejšnja, ki se je stavila napram ljudstvu, iz katerega je izhajala, v pozno skupine z lastnimi, nad vsakdanje resnične potrebe vzvišenimi cilji.« **Š.**

Literarni kontest čičaške »Prosvete«. Največji slovenski delavski list, čičaški dnevnik »Prosveta«, je razpisal, kakor smo poročali v 10. številu (str. 243—244) lanskega letnika »Svobode«, literarni kontest (nagradno tekmovanje) za najboljše spise iz delavskega življenja, ki jih bo porabil za svoj podlistek. Rok je bil 31. marca t. l. in »Prosveta« z dne 7. maja t. l. poroča o odločitvi žirije, ki je sledeča: Za prvo nagrado (300 dolarjev) ni tekmoval nihče. Za drugo nagrado (200 dol.) je tekmoval eden, ki pa ni zadostil pogojem. Tretjo nagrado (100 dol.) dobi pisatelj Angelo Cerkvenik iz Ljubljane za delo: »Rosa, povest o dveh ženah«; četrto nagrado (100 dol.) dobi Adam Milkovič, učitelj v Žužemberku, za socialno povest »Podedovano znamenje«. Peta skupina nagrad po 50 dol.: Katka Zupančič v Chicagu za povest »Obroč okoli glave«, Marijana Željeznova-Kokalj, Ljubljana, za povest »Darinka«; Ivan Jontez, Kanada, za povest »Kruha bi mu dali!« Tri nagrade v tej skupini so ostale neizplačane. Trije rokopisi so bili odklonjeni, vendar bo dva »Prosveta« uporabila. — Tekmovanje je nudilo lepo priliko proletarskim pisateljem, da kaj napišejo, vendar je videti, da se ga niso v polni meri poslužili. O kakovosti del bomo poročali, ko izidejo. »Rose« je začela izhajati v »Prosveti« 8. maja t. l. —on—

Glasilo avstrijske centrale za delavsko izobrazbo »Bildungsarbeit« je imelo v preteklem letu 1985 naročnikov, to je približno toliko kakor naša »Svoboda«. Razlika je seveda v tem, da »Bildungsarbeit« priobčuje samo razprave in nikakih leposlovnih stvari. Vendar bi v Avstriji (!) lahko bilo večje število naročnikov. Nad tem se tudi pritožuje omenjena centrala. Mi se pa tolažimo s tem, da tudi drugod stane mnogo truda za razširjenje revije.

Kaj največ berejo ljudje v dunajskih delavskih knjižnicah? Po zadnji statistiki dunajskih delavskih knjižnic se je izposodilo v preteklem letu največ del sledečih pisateljev (številke v oklepajih povedo število izposoj): *London* (2894), *Sinclair* (1729), *Zola* (1678), *Clara Viebig* (1242), *Wallace* (1163), *Galsworthy* (1128), *Dumas* (963), *Doyle* (953), *Zahn* (927), *Gerstäcker* (832), *Bettauer* (815). Ruski pisatelji pridejo pozno na vrsto. Na čast našim bravcem v ljubljanski knjižnici *Delav. zbornice* je treba povedati, da v tej knjižnici čitajo ljudje večinoma knjige še boljše vsebine nego na Dunaju. V knjižnici Delavske zbornice v Ljubljani so po številu izposoj v ospredju sledeči pisatelji: *Jack London*, *Wallace*, pa takoj ruski pisatelji (Gorki in novejši) in daleč za temi pridejo še le razni Zahni, Gerstäckerji in podobni. Le *Jack London* in pisec kriminalnih romanov *Wallace* sta, kakor izgleda, povsod enako priljubljena.

Delavske knjižnice na Dunaju so v preteklem letu izposodile 1.710.595 knjig, to je 338.120 več nego v prejšnjem. Po snovi je bilo izposojenih 88% leposlovnih, 12% znanstvenih. Knjig imajo knjižnice 226.004. Izposojevalnih knjižnic je 60, v katerih je stalno zaposlenih 700 uradnikov, to je povprečno na vsako knjižnico 11 uradnikov. Če vzamemo v poštev veličino knjižnice Del. zbornice v Ljubljani in eno dunajsko, bi morala knjižnica Delavske zbornice v Ljubljani stalno zaposlovati najmanj 25 moči, v resnici pa redno zaposluje le 3! (le v zimskem času se najjame pomožne moči na ure). S tem ni rečeno, da ima Dunaj v svojih knjižnicah mnogo preveč osebja, temveč to, da se pri nas celo pri vodilnih ljudeh misli, da knjižnica zahteva od osebja približno isto kakor trafika. To je sicer žalostno, pa je res.

Nekaj novosti z jugoslovanskega književnega trga. — V srbskem prevodu (v cirilici) je izšel prevod novega ruskega

pisatelja *Borisa Lavrenjeva*, Sedmi saputnik ili deveta rupa na svrali; življenjepis slavnega vodje francoskih socialistov *Jeana Jauresa* (izgovori: Žan Zore), umorjenega ob izbruhu vojne. Življenjepis je izpod peresa vseučiliškega profesorja *Dragoljuba Jovanovića*. V srbskem prevodu je izšel dober zgodovinski roman iz francoske revolucije: *Aldanov, Deveti termidor*, potem iz 2. štev. »Svobode« njenim bravcem že poznane *Zweig Stephan*, Dvadeset četiri časa jedne žene, nadalje izbrana dela *Maupassanta* in angleškega romanopisca *Dickensa*; novega ruskega pisatelja *Jakovljeva*, prevod dobrega romana *Slobodari*, potem glasoviti roman sodobne ruske mladine: *Ognjev: Dnevnik Kostje Riabcčeva*, izšel je hrvatski prevod *Jack London*, Trik žene, od istega Kralj alkohol.

Socijalna Misao. V Zagrebu izhaja zdaj ta marksistična revija, ki jo bomo mogli nazvati znanstveno in socijalno politično. Po »Naših Zapiskih«, »Borbi«, »Demokraciji«, »Radniškem Pokretu« in deloma tudi »Pod lipo« je ostala še ta revija, ki naj rešuje aktualne sodobne probleme iz vseh panog dnevnega življenja. Kdor jo prebira in motri, vidi sicer, da je na njej nekaj pečat urednikov in glavnih sodrušnikov (dr. Adžije in M. Kusa-Nikolajeva), vendar priznati moramo, da večina prispevkov odgovarja zahtevam, ki se jo stavlja do take jugoslovanske revije. Iz letošnjih štirih števk posnemamo zanimive članke Kuse-Nikolajeva: Hooverov juriš na Evropu, Ecce proleta, Upton Sinclair; B. Adžije: Smisao socijalne politike, Socijalizam i inteligencija; B. Krekića: Revizija radničkog zakonodavstva; Berberovića: Socijalni motivi u komunalnoj politici; Antona Kristana: Radnici i zadruga, Radničko združenstvo u Belgiji; Alojzije Štebi: Jedna paralela i dr. Ako pogledamo te številke, najdemo med sodrušniki še: dr. Željka Hahna, Hermana Wendla, Slavka Henča, Stanka Tomašić, Ka. Mesarića, dr. L. Wintra, dr. Al. Görnerja, dr. O. Hoffmanna, dr. Jovanovića, dr. E. Sterna, Ante Cvitkovića. Prevedeni so Barbusse, Sinclair, London in Galsworthy. Leposlovje zastopata poleg prevodov predvsem Ka. Mesarić in Stanko Tomašić. Slednjega sliko »Priča o marmeladi« priobčujemo v današnji številki. V 4. številki ocenjuje isti tudi izdanja »Cankarjeve družbe«. — »Socijalno Misao« priporočamo. Naroča se pri upravi Zagreb, Preradovićeve ul. 42/III. Cena Din 50.— letno.

-on-

Ena knjiga je često enega človeka za vse življenje vzgojila ali pokvarila. (Herder.)

DRAMATIKA.

Gostovanje »Svobode« iz Gorij z »Velejo« na Jesenicah. To gostovanje, ki je pokazalo dobro voljo članstva »Svobode« iz Gorij za udejstvovanje na oderskih deskah, se je vršilo na nedeljo, 25. maja, zvečer v Delavskem domu na Savi. Zabeležiti se mora, da je bil to prvi nastop podružničnih gled. diletantov in tudi tamburašev, kar je gotovo razveseljivo. Tamburaše je izvežbal s. Kogoj, igro je pa zrežiral s. Jakec Vodnjov. V igri so razen dveh nastopili sami novinci (ker so tudi vsi tamburaši), zato je bila Novčanova drama zanje skoro pretežka reč in bi z lažjo stvarjo za začetek gotovo bolje pogodili. Nastopanje je bilo pač temu primerno, z vsemi vrlinami ter hibami začetnikov. Od novincev je bil najboljši Bogatin. — Nastop gostov je očitoval pogum (razveseljivo je dobro znanje vlog), zato so zaslužili več pozornosti in priznanja za svoje delo kot so ga bili pa deležni. Prireditve bi morala biti bolj obiskana. Pogrešali smo marsikoga, ki bi absolutno ne smel izostati. Včasih je pač treba poleg besed pokazati kaj v dejanju. Zlasti v podobnem slučaju ni izgovorov, saj bi morali Jeseničani pogum gostov z dostojnim biskom podkrepiti. A se je celo primerilo, da so funkcijonarji jeseniške podružnice kvartopirili v sosednjem gostilniškem lokalu prav med predstavo. Ako to zapišemo, hočemo s tem samo povdariti, da zaslužijo slične prireditve gmotno in moralno podporo. Če že ni lastnih gledaliških prireditev, naj se vsaj gostje ne omalovažujejo. »Svobodi« v Gorjah pri Bledu pač ni z rožicami poslano. Prestajati mora mno-

go težkoč, njeno članstvo je večinoma zaposleno v oddaljenih fabrikah na Jesenicah, Javorniku in Dobravi, dalje stane zelo raztreseno in še med zelo konservativnim življem. Poleg ustanovljenega dramskega in tamburaškega odseka vodi podružnica jako lepo knjižnico z izbranim in bogatim čtivom. — Tej naši kulturni postojanki je le želeti razmaha in živahnega razvoja. Članstvo naj vzlic težavam vztraja pri začetem delu. S tem, da vrši s svojimi močmi kulturno delo, se dviga nad tiste, ki sami zase žalostno životarijo, kar je danes greh.

Nekaj k vprašanju Delavskega odra »Svobode« v Ljubljani. Nekaj tednov sem opažamo zlasti v »Delavski politiki« in to posebno ob mariborskem gostovanju v »Baladi o vojni in ljubezni«, da se ceni Delavski oder »Svobode« le radi predstav »Križe« in »Vstajenja«. Le to dvojce se hvali in omenja, predstava »Ženitve« se popolnoma prezira. Dopisniku »Politike« in tudi drugim, ki so pošiljali vesti v ljubljanske dnevnike, kličemo: Bodite možje in resni! Ako ocenjujete prireditve Delavskega odra »Svobode«, bodite objektivni in omenite vse. Ako pa hočete biti enostranski, pa povejte to vnaprej in potem ocenjujte režiserje kot take, ne pa odra. Delavski oder »Svobode« je oder organizacije kot celote, ne pa posameznih režiserjev. Tri predstave »Ženitve« (v Ljubljani in Starem trgu) so bile tudi dobre in so vsaj omembe vredne. Dopisnik T. M. (»Delavska politika« z dne 16. IV. t. l.) naj si to zapomni!

-on-

Od slabega ne moremo nikdar premalo, od dobrega nikdar prevečkrat čitati: slabe knjige so strup za razum, ker kvarijo duh. Da čitamo dobre knjige, je pogoj, da ne beremo slabih; kajti življenje je kratko, čas in moč pa omejena.

(Schopenhauer.)

Kdor ima knjige in razum, da jih bere, ne more nikdar biti popolnoma nesrečen; saj ima najboljšo družbo, ki je mogoča na zemlji.

(Paul Ernst.)

DELAVSKI SPORT.

Proslava 10 letnice SK Svobode, Ljubljana

O Binkoštih, 8. in 9. junija t. l., je proslavljala ljubljanska SK Svoboda svojo 10 letnico. SK Svoboda je najstarejši slovenski delavski klub in je kljub vsem peripetijam, kljub vsem oviram, težkočam, krizam itd. dosegel današnji svoj položaj, ki se zadnja leta stalno le dviga.

Po skromnih početkih v l. 1920, po dosegu prvega viška v l. 1921, ko je prestopil v I. razred in po krizi v l. 1923, ko se je skoro razšel, v l. 1924—1926 skoro nič pomenil ni. V l. 1927 in nasl. se je klub pod vodstvom ss. Kovača, Vičiča, Malovrha in drugih začel dvigati in dosegel po dolgih bojih v drugem razredu lani I. razred, kjer se je letos tudi obdržal. Težko je delo v delavskih klubih zlasti ob današnjih športnih prilikah. Večji, zlasti pa imovitejši klubi, komaj čakajo, kdaj se pokaže pri manjšem, ubožnejšem klubu kak boljši in talentiranejši igralec, ki se navadi v svojem matičnem klubu osnovnih pravil nogometa, pa hop po njem: Na ta ali drugi način ga skušajo in največkrat tudi privedejo v svoje vrste. Ni tako le pri nas; po vsem svetu se godi slično. In vsled tega imate pri delavskih klubih tolikrat in tolikšno dviganje in padanje.

Tudi za organizacijo in propagando delavskega športa je SK Svoboda storil že mnogo. Mirno lahko rečemo, da je bil — ako že ne iniciator in oče — pa vsaj učitelj, vodnik in bodritelj vsem ostalim delavskim klubom Slovenije. SK Svoboda je izdajal l. 1927 lastni Delavski Športni List, lep športni list, ki je prenehal po sporazumu z listom »Svobodo«, njegovi člani so iniciirali, pisali in urejevali športne priloge in rubrike »Pod lipe« ter danes »Svobode«. — Na njegovo vzpodbudo se je vršila v zadnjih štirih letih že cela vrsta konferenc itd. za ustanovitev Delavske športne zveze v Sloveniji ozir. Jugoslaviji, kar se je nedavno uresničilo.

Ta klub je torej proslavljal svojo 10 letnico in se ni strašil stroškov, da jo proslavi čim najlepše zlasti s športno-propagandnega ozira.

Priredil je nogometni turnir, ki se ga je udeležilo kar 8 moštev sedmih športnih klubov, od tega 6 delavskih; sodelovali so: iz Ljubljane Svoboda I., Svoboda II., Grafika in Primorje; iz Trbovelj:

Amater; iz Celja: Olimp; iz Sarajeva: RSK Hajduk in iz Knittelfelda: ASK Red Star.

Vršilo se je osem lepih tekem, dneвно štiri: dve dopoldan, dve popoldan. Dopoldan turnir mlajših klubov, popoldan prvorazrednih klubov (glavni turnir).

Dopoldanskega turnirja so se udeležili: SK Svoboda II., SK Grafika, SK Amater in SK Olimp. Rezultati so bili sledeči:

8. VI.: SK Amater — SK Svoboda II. 5 : 4 (3 : 1). Tekma je bila lepa; moštvi enakovredni. — SK Grafika — SK Olimp 5 : 4 (4 : 1). Moštvi dobri, Olimp požrtvovalen in bi skoro izenačil, dasi je Grafika vodila že s 5 : 1; Olimpov vratar slab.

9. VI.: SK Olimp — SK Svoboda II. 3 : 1 (0 : 0). V drugem polčasu Svoboda popustila; vratarja oba slaba. Pri Svobodni premalo skupne igre. — SK Grafika — SK Amater 3 : 2 (3 : 0). Amater igra lepo in požrtvovalno; ima pa premalo strelov na gol.

Stanje:

1. SK Grafika	2	2	0	0	8 : 6	4
2. SK Olimp	2	1	0	1	7 : 6	2
3. SK Amater	2	1	0	1	7 : 7	2
4. SK Svoboda II.	2	0	0	2	5 : 8	0

(Prvo so označene igrane, potem dobljene, neodločene in izgubljene tekme, dani in prejeti goali ter dosežene točke.)

SK Grafika je torej dosegla prvenstvo nižjega turnirja ter s tem pokal tega turnirja. Ostali klubi spominske plakete.

Glavni turnir:

8. VI.: Red Star — Svoboda 2 : 4 (2 : 2). Lep uspeh Svobode-slavljenca, dasi igra ni bila najboljša. Gostje se niso takoj znašli, vendar so bili kombinatno boljši od domačinov, ki so igrali raztrgano in brez skupne igre. Pri Svobodni, ki je imela tudi precej sreče, se je zlasti odlikoval vratar Erman. Tri gole je dosegel Mahkovec, enega Fleischer. Lepša igra vsekakor Red Starova. — Hajduk — Primorje 4 : 2 (1 : 0). Ta tekma je bila vredna vse drugačnega obiska kot je bil. Lepa igra, kot le malo takih, je nudila vsem mnogo užitka. Hajdukovke akcije so bile vsestransko izvedene in premišljene, ali so se zlasti v

S proslave 10-letnice sportnega odseka ljubljanske »Svobode« 8.—9. junija: gornja slika predstavlja moštvi »Hajduka« iz Sarajeva in ljubljanske »Svobode«, spodnja »Red Star« (Avstrija) in ljubljansko S. K. »Svobodo«.

prvem polčasu razbile ob hudi in trdi obrambi Primorja. Vsak igralec Hajduka za sebe je tehničar, ali — kar je glavno — nikdar ne pozabi na celoto in moštvo in zato tudi ni sebičnih akcij, ki se navadno končajo v autu ali kotu. Zlasti omenjamo vratarja in pa brata »Todo-

roviča«, »Ciganuša«, simpatična in koristna igralca, proti katerima sta bila Slamič in Uršič skoro brez moči. — Priznati pa moramo tudi lepo igro Primorja, ki pa borbenosti sinov kršne Bosne ni mogla odoleti in zlasti ni dosegla tem pa igre. Lahko rečemo: ta tekma in pa

tekmi v ponedeljek že dolgo niso imele primere v Ljubljani.

9. VI.: Premaganca glavnega turnirja: Red Star — Primorje 4 : 4 (2 : 1) sta igrala neodločeno. Kako je bila tekma napeta, lahko povedo rezultati: Začetkoma vodi Red Star z 2 : 0, do polovice drugega polčasa vodi Primorje s 4 : 2; potem izenači Red Star do konca in bi — ako bi ne bilo dvodnevne smole — lahko zmagal. Primorje to pot ni zadovoljilo, zlasti ni bilo edinstnosti in sporazuma med igralci. Red Star je imel voljo do zmage in zadnjih 20 minut je bil tempo peklenski. Primorje, ki je želelo vsaj zmago dveh goalov razlike, tega tempa ni zmagalo. — Svoboda — Hajduk 2 : 3 (2 : 2). V tej igri se je pokazala borba za zmago in volja, ki je zlasti Svoboda — še dovedla do lepe in koristne igre. Od Hajduka je prevzela Svoboda vsaj za to tekmo marsikaj v tehničnem oziru in je bila ta igra res užitek in pa upanje na preokret pri Svobodaših, ki so bili tokrat brez Mahkovca. Ozebek ni ugajal, nasprotno pa Erman, Zore in Prešeren. Rezultat je postavil avtogoal Zoreta, ki je bil pač nesrečen slučaj. Kljub vsemu pa so Hajdukovci, ki so bili pač najboljši in najsimpatičnejše moštvo vsega turnirja, v vsakem oziru zmago zaslužili.

Stanje:

1. Hajduk	2	2	0	0	7	4	4
2. Svoboda	2	1	0	1	6	5	2
3. Red Star	2	0	1	1	8	8	1
4. Primorje	2	0	1	1	8	8	1

Prvenstvo glavnega turnirja je torej povsem zaslužno dosegel Hajduk in s tem pokal; drugo darilo vsled svoje borbenosti in volje do zmage SK Svoboda; tretje, dasi po žrebu, zaslužno, zlasti na podlagi druge tekme, ASK Red Star in četrto ASK Primorje.

V odmoru med obema teknama glavnega turnirja je pozdravil slavljence in goste predsednik slavljence s, Anton Kristan. V slovenskem, nemškem in srbohrvatskem nagovoru je bodril navzoče delavske klube na daljše delo za telesni razvoj delavske mladine, na solidarnost tudi v športnem oziru ter disciplino, ki je k vsemu temu potrebna. Baš v tekmah enajstorce se je treba privaditi podreditvi posameznika celoti, baš tu je treba skupnosti, ki bo pravilno priručena in pomogana pomagala delavskemu mladeniču pri ostalih delavskih in sploh življenjskih bojih. Pozdravil je tudi ASK Primorje, sinove solnčnega Primorja, ki znajo tudi tu ceniti potrebo solnca in zraka za človeško zdravje. V imenu podsaveza LNP je pozdravil jubilaranta g. inž. Debeljak, v imenu Red Stara Pernhofer, v imenu Hajduka s. Rauscher in imenu Primorja

g. načelnik Sancin. Za darila tako Hajdukovo lično zastavico kot Primorjanski lep Kosov kip »Delo« ter čestitke se je zahvalil vsem predsednik s. Kristan. Dopoldne se je zahvalil čestitkam Grafike, ki je podarila lepo spominsko zastavico, in ostalih klubov, podpredsednik s. Stan-

kaj. Marsikaj smo se lahko od teh tekem naučili. Hajduk nam ni pokazal le lepe smotrene in tehnično dovršene igre, pokazal nam je igro, ki je nujna potreba delavskih klubov: igro radi igre, ne radi rekordov. Že giba teles, tek, vsa finoča Hajdukovcev, kažejo, da je njim namen igra, ne goali, še manj pa kakšni fauli ali celo blesure nasprotnika. Pokazali so, kako je treba podrediti posameznika celoti, kako se v skupni igri vse doseže in kaj pomeni enotnost in disciplina za moštvo. — To vse je pokazal v manjši meri tudi Red Star, enako disciplinirano, res v delavskem duhu vzgojeno moštvo. — SK Primorje je pokazalo pač slovenski nogomet, koristen, tehnično izveden, ali s slabostjo: prerekanje igralcev. — Svoboda je bila prvi dan neenotna, raztrgana v igri; posamezniki so skušali doseči pa tudi dosegli uspehe; drugega dne je bila igra že mnogo boljša, tudi celota je imela več od nje: skoro presenečeni smo bili. O ostalem morda še kaj.

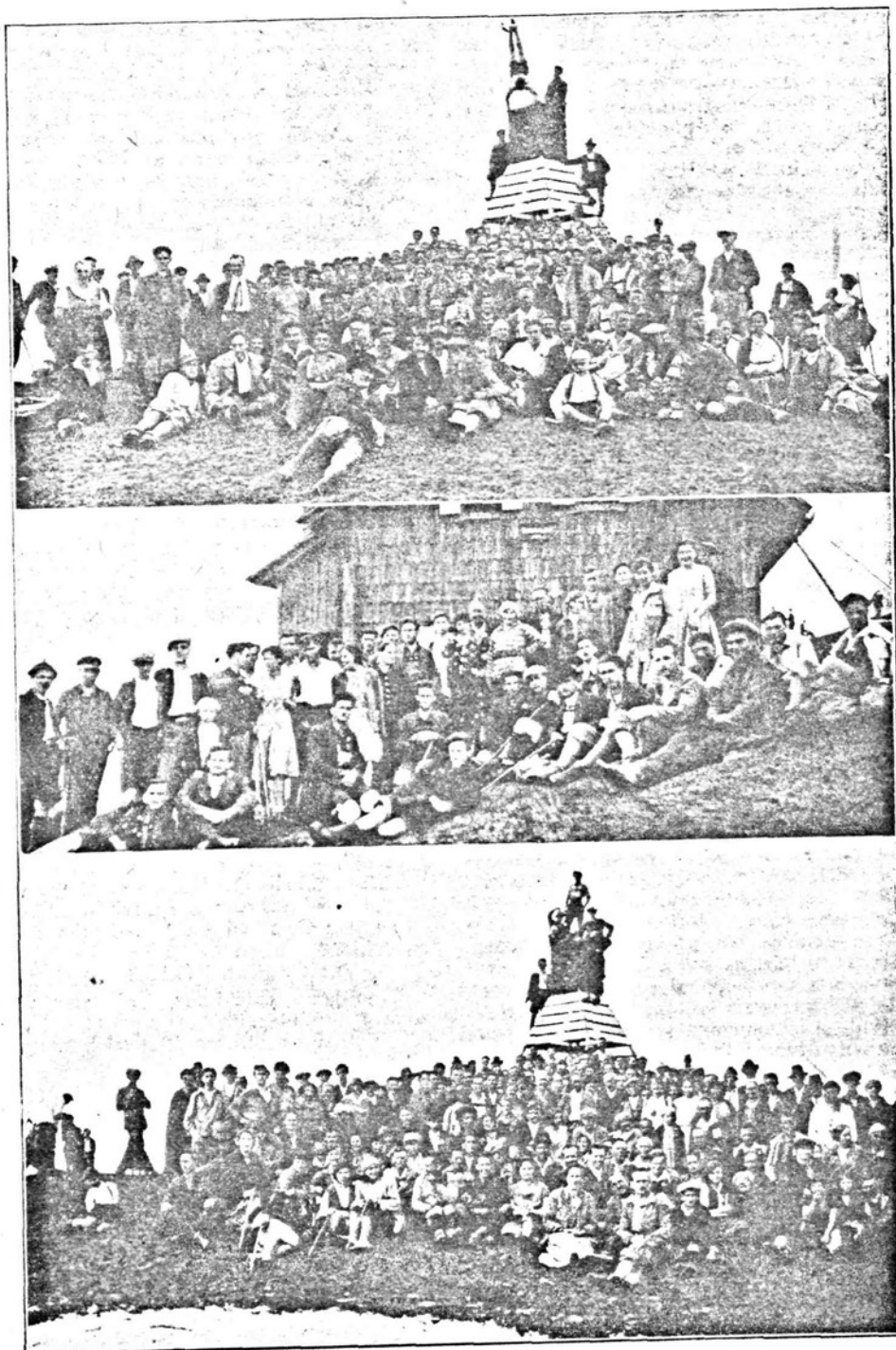
Sodniki so bili i dopoldan i popoldan dobri, tako gg. Šetina, Cimperman, Dolinar in Czerny.

Publika, zlasti meščanska, pa je pokazala svojo indolenco, ki jo je treba grajati, kajti tudi delavske tekme zaslužio boljše ga obiska kot je to bilo. V tem oziru pa treba še mnogo dela. Cv. K.

Iz SK »Svoboda« v Mariboru. Izredni občni zbor kluba z dne 26. aprila 1930, ki je bil sklican radi reforme odseka, je končal s popolnim uspehom. »Svobodaši« se niso razšli in se tudi ne mislijo raziti, kakor je vedel prerokovati »Slovenec«, pač pa so izvolili v odbor take ljudi, ki po »Slovenčevem« mnenju nimajo pojma o športu. Zavrgli so tudi mnenje »Slovenca«, da si pod nobenim pogojem ne smejo dati vzeti gospodarske autonomije. Nasprotno so ugotovili, da je za klub le velika pridobitev, če se reši skrb za gospodarska vprašanja, ker bo tako res lahko vso svojo skrb posvetil intenzivnemu tehničnemu delu.

Novi odbor se je takoj lotil dela, da iztrebi iz kluba nered in nedisciplino, ki so ga zanesli vanj gotovi ljudje proti volji članstva. Če bo vsled tega čiščenja kaj odpadkov, jih brez vsake zavisti prepuščamo novo se snujočemu »Jadranu« in želimo še dober tek.

Sedanji odbor je sestavljen tako-le: Krofj Karl, predsednik; Duh Janko, na-

Z izleta »Prijatelja Prirode« na Golico 1. junija. Razne skupine. Vsehi udeležencev je bilo okrog 300 — iz Jugoslavije, Avstrije in Madžarske.

mestnik; Sinkovič Franc, tajnik; Vidovič Stanislav ml., blagajnik; Vidovič Viljem, blagajnikov namestnik; Sinkovič Vladislav, gospodar; Gruber Bogomir in Kropf Oto, odbornika; tehnična voditeljja: Presl Štefan in Dasko Anton, revizorja.

Novi odbor hoče vestno izvrševati svojo nalogo in skrbeti za telesno in moralno vzgojo delavske mladine, vsled česar bo uvedel gojenje različnih športnih panog, da tako omogoči sodelovanje čim večjim množicam delavske mladine. — Dolžnost delavskih staršev pa je, da posvečajo delavskemu športu ozir. klubu zaslužen pozornost in podprejo stremenje odbora s privajanjem mladine v klub.

Sestanki igralcev se do nadaljnjega vrše vsak petek ob 20. uri v gostilni Križnič. Danjkova ulica 10. Maribor. Dopisi za klub naj se odslej pošiljajo izključno le na naslov: Maribor, Slomškov trg 6-I.

Kolesarska tekma Maribor—Št. Ili. Otvoritvena dirka se je izvršila s sledečim rezultatom: I. skupina, moški člani, 25 km: kot klubov prvak je privozil prvi na cilj član Engler Josip v času 51 min. 45 sek. (Brenabor), kot drugi Čeh Alojz v času 54 min. 45 sek. (Waffenrad), kot tretji Ferk Alojz v času 57 min. 15 sek. (Waffenrad). II. skupina, ženski člani, 12 km: kot prva Haberl Pavla v času 23 min. 45 sek., kot druga Kušar Amalija v času 24 min. 30 sek., kot tretja Uršič Adela v času 38 minut, ki pa je imela defekt, ker je padla. V celotnem se je vršila dirka v popolnem redu, kritizirati pa bi bilo edino to, da se pri dirkah delavskih kolesarjev, ki bi morale biti po številu delavcev najmočnejše, udeležuje premalo število dirkačev, kakor tudi sploh del. kolesarjev. Moralna dolžnost vsakega delavca kot prijatelja kolesarskega športa bi bila, da bi bil član del. kol. društva in s tem podpiral ves delavski šport, ki bi lažje vzdržal proti drugim delavstvu nenaklonjenim športnim in kulturnim društvom. Treba bi bilo samo nekaj več volje in samozavesti, katere pa še, v lastno škodo delavstvu samemu, manjka.

Iz delavskega športnega gibanja v Jugoslaviji.

(20. IV. do 9. VI. 1930.)

Ljubljana: 27. IV.: Grafika : Slovan 2 : 2 (1 : 1). Reka : Natak 4 : 1 (2 : 0).

4. V.: Svoboda : Jadran 2 : 2 (1 : 1). Svoboda rez. : Jadran rez. 2 : 1. S to tekmo je Svoboda dosegla definitivno predzadnje (četrt) mesto I. ljublj. razreda. — Slovan : Natak 12 : 2.

11. V.: Grafika : Natak 9 : 1 (4 : 1).

18. V.: Grafika : Slovan 6 : 1 (1 : 0). S to svojo zmago je dosegla Grafika prvenstvo I. b razreda in prestopila s tem v I. a razred na Jadranovo mesto.

25. V. ASK Primorje : Svoboda 8 : 2 (trening). SK Svoboda (Vič) : Krakovo 3 : 2. Poizkusna tekma za LNP.

8. in 9. VI.: Turnir Svobode, o katerem glej posebni članek.

15. VI.: SK Svoboda (Vič) : SK Svoboda rez. 1 : 1 (0 : 1).

Novo mesto: 27. IV.: Svoboda (Ljubljana) : Elan 4 : 1 (2 : 0).

Jesenice: 21. IV.: Austria (Celovec) : Svoboda-Bratstvo komb. 2 : 1.

27. IV.: Svoboda : SK Bled 4 : 2. 18. V.: KAC (Celovec) : Svoboda 7 : 1.

25. V.: Svoboda (Ljubljana) : Svoboda 3 : 2.

Litija: 21. IV.: Grafika (Ljubljana) : Litija 5 : 1.

4. V.: Retje (Retje-Trbovlje) : Litija 4 : 1.

Trbovlje: 21. IV.: Amater : Reka (Ljubljana) 1 : 1.

Celje: 21. IV.: Olimp : Svoboda (Maribor) 7 : 2.

Maribor: 18. V.: Svoboda : Olimp (Celje) 3 : 1 (1 : 0).

Zagreb: 20. IV.: Grafičar : SC Hakoah (Graz) 1 : 0 (0 : 0). — Tipografija : Grič 4 : 4.

11. V.: Slaven : Grafičar 1 : 0. — Tipografija : Macabi 4 : 2. — Pekarski : Meteor 4 : 0.

18. V.: Železničari : Sokol 2 : 1 (1 : 0). — Grafičar : Tipografija 5 : 2.

25. V.: Železničari : Concordia 0 : 3 (0 : 1). — Grafičar : Zagreb 6 : 1. — Olimpija : Pekarski 3 : 1. — Derby : Tipografija 1 : 1.

1. VI.: Grafičar : Grič 2 : 0 (2 : 0).

Indija: Radnički rez. : SK Stara Pazova 7 : 0 (4 : 0).

B. R. S. K. Borac (Beograd) : Radnički 7 : 0 (1 : 0).

Nova Gradiška: 18. V.: RSK Jedinstvo (Brod n. S.) : RSK Borac 2 : 1 (1 : 0).

Brod na Savi: 13. IV.: SSK Marsonija : RSK Jedinstvo 7 : 3.

Novi Sad: 27. IV.: Radnički : Nak 1 : 1 (1 : 1). V prvenstvu Novega Sada je s tem Radnički za Vojvodino na drugem mestu.

20. IV.: Jedinstvo (Beograd) : Radnički rez. 8 : 1 (4 : 1).

21. IV.: Bačka (Subotica) : Radnički 0 : 0.

4. V.: Obilić : Radnički 7 : 2 (4 : 1).

1. VI.: Vojvodina : Radnički 2 : 2 (1 : 1).

Subotica: 11. V.: Subotički SK : SMTČ 2 : 2 (1 : 1).

18. V.: SMTČ : Sand 1 : 1 (1 : 0).

25. V.: SMTČ : Bačka 2 : 1 (1 : 0).

Vel. Bečkerek: 20. IV.: A. A. C. (Arad) : Radnički 1 : 1 (1 : 1).

18. V.: Radnički : Jedinstvo 4 : 1 (2 : 0).

Vršac: 18. IV.: Graničar (Bela Crkva) : Radnički 1 : 2 (1 : 0).

20. IV.: Viktorija rez. : Radnički rez. 3 : 2 (1 : 0). — Pančevački SK (Pančevo) : Radnički 4 : 2 (1 : 1).

21. IV.: Privrednik komb. : Radnički rez. 1 : 1 (0 : 1). — Radnički (Vel. Bečkerek) : Radnički (Vršac) 2 : 4 (1 : 3).

Sremska Mitrovica: 20. IV.: Grafičar (Beograd) : Gradanski 3 : 3 (1 : 1).

21. IV.: Grafičar (Bgr.) : Gradanski 5 : 1.

Zemun: 1. VI.: Vitez : Železničar 2 : 1 (1 : 0).

Beograd: 27. IV.: Grafičar : B. U. S. K. 1 : 0 (0 : 0). — Grafičar rez. : B. U. S. K. rez. 2 : 1. — Grafičar jun. : B. U. S. K. jun. 1 : 0. — Radnički : Palilulac 3 : 2 (1 : 0).

11. V.: Sparta (Zemun) : Radnički 3 : 2 (1 : 1). — Zašk : Železničarji 3 : 2 (2 : 1).

— Borac : Tuško 6 : 3 (3 : 1).

18. V.: Obilić : Grafičar 2 : 1 (1 : 0).

— Obilić rez. : Grafičar rez. 2 : 3 (1 : 1).

— Obilić jun. : Grafičar jun. 0 : 1. — Radnički : Slavija 5 : 3 (4 : 1).

— Železničar : Balkan 4 : 0 (2 : 0). — Borac : Trg. Omladina 4 : 0 (2 : 0).

25. V.: Grafičar : Jedinstvo 2 : 1 (0 : 1). — Grafičar rez. : Jedinstvo rez. 4 : 3 (0 : 2).

— Grafičar jun. : Jedinstvo jun. 0 : 2 (0 : 1).

Kragujevac: 4. V.: Šumadija : Radnički 4 : 0 (3 : 0).

NIŠ: 27. IV.: Jugoslavija : Železničar 2 : 0.

Sarajevo: 7. IV.: Slavija : Hajduk 5 : 2.

27. IV.: Sašk : Borac 6 : 1. — Slavija : Hajduk 3 : 2.

4. V.: Sašk : Hajduk 2 : 1.

11. V.: Borac : Železničar 2 : 1.

13. VI.: R. S. K. Jedinstvo : Petar Kočić 5 : 1.

Ali res ni politike v slovenskem športu?

Na moj članek v zadnji »Svobodi« o »Občnem zboru LNP« so mi prigovarjali, češ kaj govorim o športni »politiki«, ko pa dovoljena ni. Odgovoril sem vsem, da je, pa še veliko jo je v našem športu, in danes bom to deloma skušal dokazati.

Poglejmo imenovanja sodnikov. Res je, malo jih imamo. In pri tekmah n. pr. Ilirija—Svoboda je sodnik Ilirijan, pri tekmah Primorje—Hermes zopet Ilirijan. Ali ni tu že vnaprej dan sum, da bo sod-

nik »drukal« za Ilirijo, pa za Hermesa tudi?! Pa kljub vsemu sodniška sekcija ne poskrbi za odpravo tega.

Sodniška poročila LNP-u. Svobodaš je n. pr. faulal ali pa Primorjan; pri drugi tekmah pa seveda tudi Ilirijan ni bil boljši. Vsi trije so bili izključeni na tekmi. Sodnik predlaga: Svobodaš naj se kaznuje po kaz. pravilniku, za Ilirijana pa smatra, da je bil pa kaznovan že dovolj po izključitvi. — Pri tem se pa vrši prihodnjo nedeljo važna tekma Ilirije, za Svobodo pa celo odločilna... Ali je tu vse v redu?

Čitajmo n. pr. slovenske »Pondeljke«, ki pišejo o nedeljskih tekmah. N. pr. tekma Ilirija—Svoboda in Primorje—Hermes. Pri obeh sodnika Ilirijana. Poročevalec pripominja: »Pri tekmah Ilirija—Svoboda sodnik objektivno, sodil dobro; pri tekmah Primorje—Hermes sodnik slab...« Kdor je bil pri tekmah navzoč, se drži za glavo! Kmalu se pa zave, da vsaj v listih Ilirijan pri ilirijanski tekmah slabo soditi ne sme!!

Svoboda protestira proti tekmah z Ilirijo, Ilirija pa proti oni z Mariborom. Vendar je prva razveljavljena, druga ne. In Ilirija se proti prvemu odloku pritoži, proti drugemu ne. Kmalu vse zaspi.... Opaziš pa le, da je Ilirija kljub vsemu dosegla prvenstvo, Svoboda pa ostala v prvem razredu. Namen je dosežen, protesti pa — ki so bolj preventivno in obrambno-politično sredstvo — niso več potrebni. Njih pomoč bi stanja ne izpremenila.

Pa še marsikaj bi lahko povedal. Bodi zadosti za enkrat. Saj zamere je itak dovolj. Pa da ne bo kdo mislil, da je le od Ilirijanov, povem tiho: tudi primorjansko-delavski LNP se me boji in mi ne da poročevalske karte za »Svobodo«, dasi je prošnja že poldrugi mesec pri njem. Drugi imajo takih in sličnih dovolj! Pa brez zamere! Opazovalec.

Spomladanska klubska dirka Delavskega kolesarskega društva v Mariboru se je vršila v nedeljo, 11. maja t. l., na državni cesti Lajtersperk—Št. Ilj. Seniorji so startali ob 14.15. Kot prvi je prevozil 25 km dolgo progo ob močnem protivetru dirkač Engler v času 51 min. 45 sek., kot drugi Čeh A. v 54 min. 45 sek., kot tretji Ferk v 57 min. 15 sek. — **Članice, 15 km:** 1. Haberl Pavla v 23 min. 45 sek.; druga: Kusarjeva v 24 min. 30 sek. — Dirka je uspela lepo in vsi delavski kolesarji naj se združijo okrog svojih organizacij.

»Prijatelji prirode.« Leto 1929 je bilo za proletarsko gibanje »Prijatelj prirode« zopet leto napredka. Nove podružnice so se osnovala na Danskem in Braziliji in to so mnogo obetajoče postojanke tega gibanja, ki zavzema vedno širše kroge. V naslednjih 14 državah plapolja sedaj prapor proletarskih »Prijateljev prirode«: Nemčija, Avstrija, Švica, Češkoslovaška, Poljska, Madžarska, Rumunija, Jugoslavija, Francija, Luksemburg, Holandska, Danska, dalje v Ameriki Zedinjene države in Brazilija. Število članstva je naraslo na preko 200.000 v 1414 podružnicah. Število koč, počitniških domov in drugih postojank je naraslo na 416.

Agitacijski teden »Prijatelj prirode« je izvedlo državno vodstvo »Naturfreunde« v Nemčiji v tednu od 22. do 30. marca t. l. List »Sportpolitische Rundschau«, ki je osrednje glasilo nemškega delavskega športa, je postavil svojo tretjo številko popolnoma v službo tega agitacijskega tedna.

Uzakonjenje telesne vzgoje v Češkoslovaški in Zveza D. T. J. Konferenca zastopnikov okrajev D. T. J., ki se je vršila 22. in 23. marca 1930 v Pragi, je sklenila po zaslišanju referatov o uzakonjenju telesne vzgoje v ČSR, da naj Zvezin odbor še v nadalje pazno zasleduje to vprašanje in naj se stori vse, da bi z uzakonitvijo nikakor ne bili oškodovani interesi vseh socialističnih telesnovzgojnih organizacij v ČSR. Konferenca nadalje priporoča tudi izvrševalnemu odboru stranke, da naj z ozirom na važnost uzakonitve telesne vzgoje ustanovi komisijo za vojaška vprašanja.

Hazena v DTJ. Znano je, da se Zveza D. T. J. C. brani z vsemi močmi nogometa, a propagira hazeno. Njen 12. okraj (Mor. Ostrava) je imel v l. 1929 sam 51 skupin ozirom odsekov hazene, in to članstvo 37, naraščaj 14. Te skupine so odigrale v tem letu sledeče število tekem: prijateljskih 180, prvenstvenih 42, propagandnih 2, pokalnih 35, skupno 259 tekem. Prvenstvo I. razreda ima od 6 klubov moštvo Louisová I. z 10 točkami in skorom 61 : 12. Sodniška sekcija, ki je vso to organizacijo vodila, je imela le 24 sej. Prirejena je bila tudi šola ozirom tečaj za sodnike.

Skauti DTJ. Mnogostranost organizacije DTJ v Pragi kaže tudi organizacija lastnih skautov DTJ. Ti so imeli dne 20. aprila t. l. v Pragi svoj III. kongres. Od 105 zborov ozirom odsekov je prišlo 69 delegatov, dalje člani Osrednjega vodstva in 12 gostov. Po pozdravih je poročal glavni vodja Relich za minuli dve leti, da ima skautsko gibanje 2383 članov poleg Prijateljev prirode, ki niso tu všteti. V l. 1929 je pristopilo novih 235 čla-

nov. Skauti so sklenili se z vso silo boriti proti nevarnosti, ki preti neizkušenim delavskim mladeničem in dekletom: nedisciplinirani tramping, strah gozdov, neprijetnosti z zakoni, tesnost mater, da bi se sin ali hčerka pravno ne pokvarila. Delavski skautje se bodo uprli vabljenju ničesar ne slutečih delavskih fantov k trampskim akcijam, ki jih podpirajo meščanski listi in ki zasledujejo le tendenco: desorijentacijo in kaos v čisti duši delavskega fanta ali dekleta.

Mednarodni delavski strokovni odsek za nogomet v Pragi. Dne 3. marca 1930 se je vršila v sejni dvorani socialno demokratske stranke v Pragi važna seja delavskega športa. Iz poročila posnema-mo, da se bodo vršile še letos nogometne tekme z norveško športno zvezo na Norveškem in v Nemčiji. Že mnogokrat razpravljano nogometno vprašanje na Češkoslovaškem je našlo rešitev v toliko, da bo organizirala nogometni šport zaenkrat Zveza v Ustju (nemška).

Izdana bo mednarodna knjiga pravil. Mednarodno tekmovanje bo leta 1930 živahno. Angleške strokovne organizacije organizirajo s pomočjo Delavske stranke veliko nogometno gibanje. Za Olimpijado 1931 na Dunaju je naznanilo svoja moštva 14 držav. Razen teh olimpijadnih tekem pričakujejo še mnogo moštev, ki bodo odigrala prijateljske tekme na Dunaju.

Prosvetno delo DTJ. Zveza DTJ Čsl. je priredila v posameznih jednotah l. 1922 — 189, 1923 — 437, 1925 — 531, 1927 — 590 lutkovih iger za deco in naraščaj.

Festschrift — 2. Bundes-Turn- und Sportfest Aussig. Prejeli smo 1. zvezek slavnostnega spisa, ki ga je izdala za svoje telovadce in športne svečanosti, ki se vrše od 4. do 6. julija t. l. v Ustju na Labi, nemško-češka Delavska telovadna in športna Zveza v Ustju nad Labo. Spis bo po svoji odličnosti tako po vsebini, ilustracijah kot opremi zavzemal odlično mesto v delavski športni literaturi. Po uvodnih besedah in pozdravu Internacionalni se vrste na 48 straneh v spisu članki o zgodovini nemško-češkega delavskega telovadnega in športnega gibanja, o zgodovini mesta Aussig, spomini na delavsko gibanje, članek podžupana iz Aussiga Pözlza o boju za stanovanje, članek o ciljih in napredku del. športnikov, o osnovi za slavnostne vaje, o nogometu in sploh usnjeni žogi, o šahu, o turistik, o Marijanskih lazni, o Karlovih varen itd. Tekst pojasnjuje 45 krasnih slik v bakrotisku, deloma med tekstom, deloma na posebnih prilogah. Zvezi, ki ga je izdala, moramo le čestitati, našim sodrugom in podružnicam pa priporočamo, da si ga, ko izide v celoti, nabavijo, kajti spis bo

v kras vsaki »Svobodaški« in privatni knjižnici.

Švicarske zvezne slavnosti. Od švicarske Delavske telovadne in športne zveze 28. in 29. junija t. l. prirejene zvezne slavnosti bodo velika manifestacija za delavski šport. Udeležba iz Švice in drugih SASI pridruženih držav obljublja lep uspeh. Tudi misel moderne organizacije slavnosti je bila pozdravljena. V okvirju slavnostnih večernih prireditev bo izvajan tudi »Pomladni misterij« pisatelja Bruna Schönlanda. Za izvedbo slavnosti je prispevalo mesto Aarau vsoto 5000 frankov.

Zadruge in delavski šport v Angliji. Tajnik londonskega združnega gibanja poziva v »Daily Herald« na združitev vsega športnega prometa v posameznih zdrugetih in poziva vodje posameznih športnih društev, da mu poročajo o obsegu in vrsti športnega prometa. Potem se bo poizkušalo ta nova društva pridružiti novo ustanovljeni delavski športni zvezi.

Predvsem telovadbo! Zvezni odbor belgijskih delavskih športnikov se je pečal s tem, da uvede telovadne odseke za vse športnike. Razen tega se je razpravljalo o uvedbi športno zdravniške štartne karte. Devlejer, podtajnik romanskih držav SASI, pripravlja brošuro o gimnastiki lahkoatletov in nogometašev.

Delavski šport v Ameriki. Kot že poročano, izdaja Workers' Gymnastic

and Sport Allince of America (Delavska telovadna in športna zveza Amerike), ki je pridružena SASI, svoj mesečnik »Delavski šport v Ameriki«. Tretja letošnja številka zelo propagira Olimpijado.

Finsko delavsko prvenstvo v hokeju na ledu. Končna tekma za prvenstvo finske delavske športne zveze se je vršila v Vilpuriju med zastopnikom glavnega mesta »Kullervo«, Helsinki in »Toverit«, Talikkala, moštvo s province. V živahni in interesantni tekmi je zmagal »Toverit« z 3 : 2. S tem je bilo prevladovanje moštva iz glavnega mesta pri prvenstvu v hokeju na ledu prvič zlomljeno.

Delavska telovadna in športna zveza v Ustju n. L. je določila mesec maj za agitacijo za delavsko telesno vzgojo in šport. Agitacija naj v glavnem služi juljskim zvezinim slavnostim.

Boji letskih delavskih bokserjev proti Nemčiji in Danski. Tekmovalno potovanje izbornega moštva letske Delavske športne in obrambne zveze je imelo v vsakem oziru uspeh. Leti so se izkazali kot izvrstni borci. Letsko zastopstvo je bilo v vseh borbah moštev zmagovito.

Federacija delavske telesne vzgoje, komunistična telovadna organizacija, je začela izdajati mesto bivše »Delavske telesne vzgoje« v manjšem formatu list »Stadion«.

PO SVETU.

Iz delavskega kultur. gibanja v Angliji.

V Londonu se je ustanovil Ljudski oder in Filmska gilda, da ustrezeta potrebi po resničnem ljudskem gledališču. Pred štirimi leti je bila ustanovljena umetniška gilda, ki je organizirala dramatične skupine, recitacijske in gibalne zборе. Vsi ti so že mnogo dobrega napravili in še opravljajo. Toda ni pa bilo zadoščeno veliki potrebi delavcev, da za nizke cene vidijo dobre gledališke igre.

Na zborovanju delavcev, ki se za to zanimajo, in umetniške gilde se je sklenilo, da se zato ustanovi Ljudski oder, ki bo začasno omejil svoje delovanje na London in bo prešel na pokrajino, če bo v Londonu samem žel uspehe.

Prva predstava Ljudskega odra je bila Sinclairova igra »Pojoči jetniki«. Sinclair sam izjavlja, da mu je dal povod za to igro sledeči resnični

dogodek v Ameriki: »Pomorski transportni delavci v San Remu v Kaliforniji so l. 1923, stopili v stavko. V tej stavki je policija v eni noči zaprla 600 ljudi, ker so zakrivali ta zločin, da so s prepevanjem manifestirali svojo simpatijo s stavko.« (Sinclair sam je bil tudi ob tej priliki aretiran.)

Druga predstava Ljudskega odra je bil neki ruski film. Po nekaj tednih svojega delovanja šteje oder 1000 članov (mesečna članarina znaša okrog 14 Din). Upa dobiti večje gledališče. Podporo za izvedbo tega načrta so obljubili najboljši politiki delavske stranke, ki so hkrati člani tega odra, to so: Roberts, poslanec, Clynes (notranji minister), Lansbury (delovni minister) in Trevelyan (prosvetni minister).

Delavski esperantisti se organizirajo. Med lanskim 9. svetovnim kongresom delavskih esperantistov, ki se je vršil v Leipzigu ob udeležbi 28 narodov, sta se

ČITAJTE „DELAVSKO POLITIKO“

NAROČA SE
V MARIBOR
POSTITI PREDAL 22

vršili tudi dve konferenci socijalno-demokratskih udeležencev-esperantistov, kjer je bilo sklenjeno ustanoviti samostojni odsek soc. dem. delavskih esperantistov. Novo izvoljenemu predsedstvu je bilo naročeno, da si po možnosti preskrbi naslove soc. dem. esperantistov, ki se nahajajo razkropljeni po vseh delih sveta, da bi se z osredotočeno močjo omogočila razširitev tega mednarodnega jezika v delavske vrste po vsej zemeljski obli. Dalje bo organizirana esperantska socijalistična poročevalska služba, ki naj hitro in pravilno informira socijalističen tisk po vsem svetu. Na tej konferenci so bili izvoljeni v predsedstvo: Za predsed-

nika soc. dem. poslanec Ernst Erikson, Stockholm, Švedska; Konrad Deubler, München, Nemčija; Jos. Pech, Plzen, Češkoslovaška; Marta van Essen Mariken, Biunen, Holandska — na katero je treba nasloviti vse dopise, ki se tičejo ženskega vprašanja. Za generalnega tajnika je bil izvoljen F. Jonas, Wien XX., Schingerhof, Avstrija.

Prvo delavsko gledališče v Ameriki. V Denverju, Colorado (USA), so otvorili 20. aprila t. l. gledališče, ki so ga organizirale, financirale, postavile in vodile delavske strokovne organizacije. To je prvo delavsko gledališče v Združenih državah.

RAZNO.

Izseljenska liga v Ljubljani. Naši zagradarski krogi so ustanovili v svrhu pospešitve stikov z našimi izseljenci društvo Izseljenska liga v Ljubljani, katere pravila so bila potrjena od bana Dravske banovine 24. decembra 1929. Namen lige je, vzdrževati stike z izseljenci izven domovine, zlasti: a) vzdrževati pisarno, ki bo v izseljenskih vprašanjih brezplačno dajala nasvete in informacije in bo posredovala v vseh slučajih med izseljenci in domovino; zlasti glede korespondence, pošiljanja denarja itd.; b) prirejati poučne tečaje, sestanke in predavanja o deželah in državah, kamor se izseljujejo naši državljani; c) izdajati časopise in publika-

cije o potrebah in o vseh vprašanjih, ki se tičejo izseljencev; d) voditi statistiko o izseljencih; e) z nasveti odvracati osebe od izseljevanja, če se da dobiti delo doma. Članarina društvu je Din 1.— Sedež je v Zadrugi banki, Ljubljana, Miklošičeva 13. Prvi občni zbor, ki se je vršil 15. aprila t. l., je izbral za predsednika zadr. Ant. Kristana, za tajnika zz. Cvetka Kristana in Mileta Klopčiča in blagajnika z. Draga Malovrha. Izseljenska liga je že stopila v stike z našimi rojaki v Ameriki in zlasti z njih največjo organizacijo Slovensko Narodno Podporno Jednoto, ki ima 63.000 članov.

Iz mariborske „Svobode“.

Koledar prireditvev.

6. julija 1930 — Maribor: Proslava desetletnice S. K. »Svobode«.
20. julija 1930 — Maribor: Poletna veselica del. pevskega društva »Frohsinn«.
2. in 3. avgusta 1930 — Maribor: Proslava petletnice Glasbenega društva železniških delavcev in uslužbencev.

Društveno življenje.

Maribor. Tuk. podružnica »Svobode« je najela društvene prostore v hiši Zadrugnega doma na Slomškovem trgu št. 6, kamor se v kratkem tudi že preseli. Podružnica bo imela poleg društvene pisarne na razpolago tudi manjšo dvorano, ki bo prikladna za predavanja, sestanke, pevske vaje, družabne večere itd. Dvorano bodo v slučaju potrebe lahko dobile tudi druge delavske organizacije.

S pridobitvijo lastnih lokalov je torej podružnici sedaj dana možnost, da razvije intenzivno kulturno delo. Saj baš pomanjkanje primernih lokalov je dosedaj tvorilo nepremostljivo oviro za razmah delovanja. Seveda pa more to prizadevanje roditi zaželjene uspehe le, ako bo našlo podporo vseh delavskih organizacij in korporacij in delavstva sploh. Tudi na članih je ležeče, kako bodo pomagali skrbeti za obrestovanje lokalov.